

VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTAOHJELMA 2018-2021

LUONNOS 26.6.2017

Maakuntaohjelman päivitys

Julkaisupäivä

Varsinais-Suomen liitto
PL 273 (Ratapihankatu 36), 20101 Turku
puh. (02) 2100 900
fax (02) 2100 901

ISBN

1. Johdanto	4
2. Kytkeä maakuntauudistukseen	4
3. Nykyisen ohjelman toteutuminen	5
4. Tilannekuva, vaikuttavuustavoitteet ja mittarit	5
5. Älykäs erikoistuminen	8
6. Maakuntaohjelma 2018–2021 – painopisteet ja toimenpiteet	9
6.1 Kumppanuusfoorumi 2.0	9
6.2 Toiminnalliset kokonaisuudet	10
6.3 Maakuntaohjelman kärkiteemoihin liittyvät toimenpiteet	13
6.3.1 Vastuullisuus – tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt	13
6.3.2 Yhteistyötaidot – yhdessä rajat ylittäen	14
6.3.3 Saavutettavuus – lähestyttävä Itämeren portti	15
6.3.4 Resurssiviisaus – innovoivaa edelläkävijyyttä	16
7. Seuranta	18
8. Rahoitus	18
9. Ympäristöselostus	19

1. JOHDANTO

Varsinais-Suomen maakuntavaltuusto hyväksyi nykyisen Varsinais-Suomen maakuntastrategian kesäkuussa 2014. Maakuntastrategia sisältää pidemmän tähtäimen maakuntasuunnitelman 2035+ sekä maakuntaohjelman 2014–2017. Maakuntastrategia on nimetty kumppanuusstrategiaksi.

Maakuntasuunnitelman visiona on ”Varsinais-Suomessa elämisen laatu on parasta. Menestyvää ja hyvinvoivaa maakuntaa rakennetaan yhteistyöllä ja kumppanuudella.” Maakuntasuunnitelmassa määritelty Varsinais-Suomen aluerakenteellinen kokonaisuus tukee aidosti tasapainoisen, monikeskustellun ja vuorovaikutteisen aluerakenteen syntymistä. Varsinais-Suomen asema on tunnustettu osana Pohjoista kasvuvyöhykettä. Varsinais-Suomi kytkeytyy Suomen aluerakenteeseen erityisesti pääkaupunkiseudulle, Tampereelle ja Poriin suuntautuvien pääyhteyskäytäviensä kautta.

Maakuntaohjelman päivytyksen valmistelussa lähtökohtana on ollut se, että maakuntastrategian nykyiset erittäin laajassa yhteistyössä valmistellut neljä arvokärkeä pidetään ennallaan. Arvokärjet ovat Vastuullisuus – tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt, Yhteistyötai-dot – yhdessä rajat ylittäen, Saavutettavuus – lähestyttävä Itämeren portti ja Resurssiviisaus – innovoivaa edelläkävijyyttä.

Valmistelu tehdään myös normaalia maakuntaohjelmapiirissä kevyemmällä menettelyllä maakuntauudistuksen ollessa samanaikaisesti menossa. Työskentelyssä hyödynnetään nykyistä maakuntastrategiaa valmistelleita työryhmiä. Ne ovat talous, osaaminen, ympäristö sekä arvot ja ilmapiiri. Maakuntaohjelman päivytyksen keskeisiä sisältöjä ovat aluekehityksen tilannekuvan päivittäminen sekä maakuntaohjelman toimenpiteiden täsmentäminen.

Keskeiset muutokset perustuvat mm. positiivisen rakennemuutoksen tuomiin tarpeisiin, valmistavan teollisuuden kasvunäkymiin, merialuesuunnittelun käynnistymiseen, aluerakenteellisesti oleellisten avausten (mm. Tunnin juna ja Pohjoisen kasvuvyöhyke) edistymiseen sekä kumppanuusstrategian mukaisten ohjelmien laadintaan ja jo edistyneisiin toimenpiteisiin.

2. KYTKENTÄ MAAKUNTAUUDISTUKSEEN

Nyt laadittava maakuntaohjelma valmistellaan muutostilanteessa ja sen rooli on keskeinen aluekehittämisen linjausten ja jatkuvuuden pohjana uusien maakuntien aloittaessa työnsä. Maakuntavaltuusto hyväksyy nyt valmisteltavan maakuntaohjelman vuoden 2017 viimeisessä valtuustossa, jolloin maakunnalla on vuonna 2018 voimassaoleva maakuntaohjelma. Vuonna 2018 aloitettava uusi maakuntavaltuusto voi tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman.

Maakuntauudistuksen myötä aluekehittämissuunnitelmaa ja aluekehittämisen strategista suunnittelua uudistetaan. Uudet maakunnat laativat maakuntalakiin perustuvat maakuntastrategiat, jotka ovat paljon nykyisiä laaja-alaisempia. Maakuntalakiesityksen mukaan niissä tulee linjata ja asettaa pitkän aikavälin tavoitteet ainakin maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen, palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen, maakunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädettyihin palvelutavoitteisiin, alueiden, alueiden käytön, elinympäristön laadun ja alueen elinkeinojen kehittämiseen, omistajapolitiikkaan, henkilöstöpolitiikkaan sekä maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin.

Maakuntastrategian lisäksi uusissa maakunnissa laaditaan aluekehittämissuunnitelmia, jotka tarkentavat maakuntaohjelman suhdetta maakuntastrategiaan määritellään valmisteilla olevassa lainsäädännössä.

Valtion ja uusien maakuntien yhteistyöprosesseja valmistellaan parhaillaan. Jatkossa valtion ja maakuntien keskustelut aluekehittämisestä (HE:n 1.3.2017 luonnoksen 32 §) muodostavat yhteisen forumin, jossa käsitellään aluekehittämistä koskevien strategioiden toimeenpanoa. Ensimmäiset aluekehittämistä koskevat keskustelut käydään jo vuoden 2017 lopulla. Aluekehittämisen keskustelut ovat osa julkisen talouden suunnitteluprosessia ja edeltävät maakuntalain 13 §:n mukaisia valtion ja maakuntien neuvotteluja taloudesta. Ensimmäiset uusien maakuntien taloutta koskevat neuvottelut käydään alkuvuodesta 2018.

3. NYKYISEN OHJELMAN TOTEUTUMINEN

Kolmen suurimman maakunnan, Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen maakuntastrategioiden lakisääteinen väliarviointi laadittiin vertaisarvioinnilla kevään 2016 aikana. Tavoitteena oli strategioiden ja ohjelmien kehittäminen ja laadun varmistaminen ja toisaalta tulevaisuuteen varautuminen seuraavissa suunnitteluprosesseissa. Vaikka sinänsä prosessi ja sen tavoitteet on nykyisessä suunnittelu-järjestelmässä ja aluekehityksissä kuvattu hyvin, oli mielenkiintoista havaita, kuinka paljon eri maakuntien strategiat erosivat toisistaan niin sisällön, esitystavan kuin painotustenkin osalta. Uudenmaan strategiaa voi luonnehtia systemaattisimmaksi asiakirjaksi, Pirkanmaan strategian tarinallisuutta pidettiin hyvänä ja lukijaystävällisenä lähestymistapana, Varsinais-Suomen ominaispiirre ja vahvuus oli kumppanuuteen perustuvassa toimintamallissa. Prosessi oli loistava oppimis- ja yhteistyöprosessi mukana olleille asiantuntijoille ja vertaisarviointi menetelmänä on selkeästi lisäarvoa tuottava menetelmä erityisesti strategia-asiakirjojen ja menetelmien arviointiin.

Varsinais-Suomen osalta kehittämisohjelmiksi tuotiin esiin mm. tarve syvällisempään, ajantasaisempaan ja tulevia muutoksia kartoittavaan analyysiin, kehittämisrahoituksen parempi huomioiminen, kumppanuusfoorumikonseptin selkeyttäminen, EU:n strategioiden laajempi huomioiminen, yhteisissä tulevaisuustarkasteluissa löydettyjen kehittämismahdollisuuksien ja varautumistarpeiden jäsentäminen ja kytkeminen strategiisiin valintoihin, ohjelmatyöille rinnakkaisissa prosesseissa tehtyjen aluerakenne- ja saavutettavuustavoitteiden (karttojen) tarkempi analysointi suhteessa ohjelman tavoitteisiin sekä kumppanuustoimijoiden roolin ja niiden työn merkityksen selkeämpi avaaminen.

Kumppanuusbarometrilla tarkastellaan Varsinais-Suomen kehitystä maakuntastrategian tavoitteiden valossa. Syksyllä 2016 kolmannen kerran toteutettu barometrikysely antaa vahvan tuen maakunnan kehittämiselle kumppanuuden kautta, sillä kyselyyn vastanneista 82 % oli samaa mieltä strategian vision ”Varsinais-Suomen tulevaisuutta rakennetaan yhteistyöllä ja kumppanuudella” kanssa. Tuki kumppanuusajattelulle on kasvanut selvästi, sillä maakuntastrategian hyväksymisen jälkeen vuonna 2014 visiolauseeseen yhtyi vain 68 % vastaajista.

Kumppanuusvision lisäksi muutkin maakuntastrategian kärkiteemat ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan. Kun tarkastellaan koko strategiakautta vuodesta 2014 alkaen, ovat selvimmin edistyneet hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen sekä kestävään yhdyskuntarakenteeseen ja älykkääseen liikennejärjestelmään liittyvät tavoitteet. Vastaajien arvioiden mukaan myös yhdessä tekemisen ilmapiiri on parantunut Varsinais-Suomessa selvästi samoin kuin maakunnan kehittäminen kokonaisvaltaiseen tilanearvioon perustuen.

Odotukset tulevasta kehityksestä olivat pääsääntöisesti myönteisiä. Yhteistyön ja yrittämisen lisäksi hiilineutraaliuden ja kiertotalouden arvioitiin edistyvän nopeimmin. Pessimistisimpiä vastaajat olivat kunta- ja sektorirajat ylittävien palvelujen kehittämisen sekä pitkäjänteisen maankäytön suunnittelun suhteen.

Kolme vastaajaa neljästä piti maakuntastrategian päätoimenpidettä, kumppanuusfoorumia, toimivana tapana kehittää maakuntaa. Yli puolet vastaajista arvioi myös, että kumppanuustapaamisissa on syntynyt uusia ideoita ja yhteistyöverkostoja maakunnan kehittämiseksi.

4. TILANNEKUVA, VAIKUTTAVUUSTA-VOITTEET JA MITTARIT

MEGATRENDIT JA TRENDIT SEKÄ GLOBAALIT KEHITYSSUUNNAT

Megatrendillä tarkoitetaan sellaista yksittäistä ilmiötä tai ilmiöiden tai trendien joukkoa, joka määrittää hallitsevasti tulevaisuuden suunnan tai kokonaisuuden. Megatrendit ovat kehityksen suuria aaltoja tai linjoja, joiden historiaa voidaan havainnoida ja tarkastella. Samalla ne ovat ilmiöiden tunnistettavia ja yhtenäisiä kokonaisuuksia, joilla on selkeä kehityssuunta ja joiden uskotaan vahvasti jatkuvan samansuuntaisina myös tulevaisuudessa.

Trendiksi voidaan puolestaan kutsua tarkasteltavan ilmiön pitkän ajanjakson kuluessa tapahtuvaa yleistä kehityssuuntaa. Trendi on siis sellainen piirre nykyhetkessä, joka voi jatkua tulevaisuudessa sellaisella tavalla, että sitä on suhteellisen helppo jäljittää tai ennakoita. Trendiä voisi kuvata esimerkiksi siten, että se on suuntaus, virtaus tai muutoksen kaava. Trendin ymmärtämisessä on aina mukana aika-aspekti, koska trendi on riippuvainen ajasta. Trendit ohjaavat päätöksentekoa vaikuttamalla valintoihin, makuun, arvostuksiin jne. Trendit voivat myös olla megatrendien osia.

Megatrendin ja trendin välinen ero ei oikeastaan ole aina kovin selvä. Voidaan ajatella, että silloin on kysymyksessä megatrendi, kun ilmiötä voidaan kuvata kehityksen suurena linjana, aaltona, joka sisältää globaalin tason vaikutuksia ja alailmiöitä. Megatrendit muodostuvat useista samaan suuntaan kehittyvistä trendeistä – ne ovat ikään kuin useiden trendien kimppeja.

Globalisaatio on megatrendi, joka yksittäisen toimijan näkökulmasta merkitsee käytännössä kasvavaa mahdollisuutta ja tarvetta verkottua ja toisaalta vastuuta toimia luotettavana maailmankansalaisena. Globalisaatiolla tarkoitetaan kansainvälisen talouden yhdentymiskehitystä, joka Euroopan unionin alueella merkitsee pääsyä laajoille resurssi- ja hyödykemarkkinoille. Toisaalta uhkana koetaan muun maailman vapaa pääsy lähialueelle esimerkiksi työllistymistä heikentäen.

Ilmastonmuutos on myös megatrendi ja globaali riski, joka toteutuessaan voi pahimmillaan uhata elämää perustarpeiden tasolla. Köyhimmillä alueilla maailmassa muutoksen vaikutukset voivat olla esimerkiksi Suomeen kohdistuvia vaikutuksia suuremmat. Muutoksella on suoria vaikutuksia esimerkiksi sääilmiöihin tai maankäyttöön liittyen. Epäsuorasti ilmastonmuutoksen voi arvioida lisäävän ympäristötietoisuutta ja painetta etsiä ekologisia vaihtoehtoja läpi tuotteiden ja palvelujen elinkaaren alkutuotannosta kulutukseen ja kierrätettävyyteen saakka. Erityisesti energiantuotanto ja -kulutus saavat huomiota.

Väestön kehitykseen ja rakenteisiin liittyvät ilmiöt ovat myös yksi megatrendien osa-alue. Väestön kasvu painottuu ns. kehittyvien talouksien ja kehitysmaiden osalle, kun taas ikääntyminen aiheuttaa rakenteellisen ongelman kehittyneissä länsimaissa työtä tekevien suhteellisen määrän laskiessa. Kaupungistuminen on myös vahvaa globaalisti, Suomessa alle 10% väestöstä arvioidaan asuvan taajamien ulkopuolella vuonna 2050 samaan aikaan, kun kaupunkien koot kasvavat. Elinolosuhteiden erojen vuoksi kansainvälinen muuttoliike on kasvanut radikaalisti 1990-luvulta alkaen ja tämän arvioidaan jatkuvan seuraavien vuosikymmenten ajan.

Trenditasolla hyvinä esimerkkeinä teknologian nopea kehitys kuten digitalisaatio, robotisaatio, tekoäly ja automatisaatio muokkaavat lähes kaikkia toimiamme toimialoja. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole selvyyttä siitä, mitä työn murros lopulta tarkoittaa. Työelämän muuttuessa on mahdollista, että työtä on runsaasti ja kaikille riittää palkkatöitä. Toisaalta on mahdollista, että työtä löytyy vain harvoille ja vielä harvempi hyöttyy sen tuloksista. Muutosta voidaan pitää selvänä mutta sen vaikutuksista ja keinoista vaikuttaa esimerkiksi henkilöstöjen asemaan ei ole löytynyt selkeää linjaa.

Länsimaiseen demokratiaan liittyvät haasteet ovat yksi trendien osa-alue. Toimiakseen demokratia kaipaa vahvistamista, uusia toimintatapoja ja parempaa osallisuuden toteutumista. Demokratia voi nousta uuteen kukoistukseen avoimena ja vuorovaikutuksellisen kansalaisosallistumisena teknologiaa hyödyntäen. Synkimmissä näkemyksissä valta keskittyy yhä harvempien käsiin ja levottomuudet yltyvät mikä heijastuisi myös paikallisdemokratian tasolle.

Myös taloudellisen kasvun eetos on kiinnostava ilmiö. Talouden kehityksen osalta tärkeintä on pohtia: mitä lopulta ensisijaisesti tavoittelemme, talouskasvua vai hyvinvointia? Teollisen yhteiskunnan peruslupaus siitä, että talous parantaa ihmisten hyvinvointia kasvaessaan, ei välttämättä toteudu tulevaisuudessa kuten menneinä vuosikymmeninä. Eriarvoisuuden kasvu ja ympäristön pilaantuminen saattavat vaikuttaa hyvinvointiimme merkittävästi.

Maailmantalouden syklien voidaan katsoa noudattavan uusien teknologioiden aiheuttamia kehityskaaria. Useista talouden sykleihin liittyvistä teorioista ns. Kondratieffin teorian mukaan 50 tai 60 vuotta kestäviä maailmantalouden kasvuaaltoja määrittää sille tyypillisten teknologioiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden muodostama kokonaisuus. Tällä hetkellä uusia syntyviä teknologia-aloja ovat mm. ympäristöteknologiat, bioteknologia, nanoteknologia ja terveydenhuollon teknologiat. Mm. väestön demografisten muutosten, kasvun ja ympäristötietoisuuden vuoksi resurssitehokkuus on keskeinen muutosajuri. Lisäksi keskustelu on kääntynyt kompleksisiin, älykkäisiin ja autonomisiin digitaalisiin järjestelmiin (mm. automatisoidut liikennevälineet kuten autot ja laivat), joiden on ajateltu kiihdyttävän talouden kasvua seuraaviksi vuosikymmeniksi.

Teknologian tuoma muutos etenkin arkeen ja työelämään, lisääntyvä ja jatkuva globaali kanssakäyminen sekä vahvistuva vaatimus luoda kestäviä ympäristöratkaisuja ovat keskeisiä ajureita myös maakuntatasolla. Erilaiset kehityskulut eivät tapahdu eristyksissä toisistaan vaan niiden vaikutus on samanaikaista ja vuorovaikutuksellista. Trendien ja megatrendien vaikutus voi olla myös välillistä. Esimerkiksi terveydenhuollon palveluiden kysyntä kasvaa väestön rakennemuutosten vuoksi ja vaihtoehtoisten energiatuotantomuotojen teknologioiden kysyntä ilmastonmuutoksen johdosta. Toisaalta maailmanlaajuisesti tarkastellen ostovoima kasvaa, mikä johtaa väistämättä resurssien kasvavaan kysyntään samalla, kun osa maailman raaka-ainevarannosta käytetään loppuun. Edelleen liiketoiminta on muuttumassa palvelulogiikkaa toteuttavaksi, mikä teknologistumisen ja globalisaation myötä tarkoittaa kasvavaa palveluvientä. Vaikutukset voivat olla negatiivisiakin, kuten teknologiamurroksen mahdollisesti tuoma eriarvoistuminen.

Vaikka trendit, kuten ympäristötietoisuus ja ekologisuus, ovat selkeästi havaittavissa julkisesta keskustelustakin, joutuu julkishallinto lähivuosisikymmeninä vastaamaan erilaisiin vielä piileviin esimerkiksi kulutukseen ja liiketoimintaan liittyviin tarpeisiin. Erityisesti ympäristöön ja terveyteen vaikuttavat seikat näkyvät heikkoina signaaleina, jotka voivat olla ajureja nopeisiin kollektiivisiin muutoksiin. Esimerkkejä heikoista signaaleista voisivat olla esimerkiksi vapaaehtoinen kulutuksen vähentäminen, kaupunkivilljelyn ja lähiruuan kysyntä, keskustelu hajautuneesta energiantuotannosta tai erilaisten kollektiivien muodostuminen (asuminen, yhteisöt, vertaispalveluiden tuottaminen, jne.). Näistä yksin mikään ei vielä suurommalla tavalla vaikuttaisi trendinomaisesti toteudu, mutta vastaavat muutokset voivat yksin tai yhdessä vaikuttaa esimerkiksi keskitetyksi alueella tuotettujen palveluiden (terveydenhuollon palvelut, kaavoitus ja rakentaminen, julkinen liikenne, jne.) kysyntään tulevaisuudessa.

Yritysten toiminta globaaleilla markkinoilla ja samanaikaisesti kansallisesti ja alueellisesti voivat luoda yrityksille haastavia tilanteita. Esimerkiksi maineeseen, imagoon ja brändiin liittyvät liiketoimintaa suosivat tai haittaavat tekijät voivat liittyä suoraan alueen vastaaviin tekijöihin, mutta myös alueella saatavissa olevat resurssit voivat rajoittaa yritysten mahdollisuuksia palvella globaalia asiakastaan. Lisäksi erityisesti ilmastonmuutos voi luoda etukäteen arvaamattomia ns. villejä kortteja – ääri-ilmiöitä tai kriisejä – ja näiden seurauksena poliittista ja fyysistä liikehdintää kansallisesti ja maiden rajojen yli.

VARSINAIS-SUOMEN TILANNEKUVA

Varsinais-Suomella menee 2010-luvun jälkimmäisellä puoliskolla vahvasti. Taloudellisen laskusuhdanteen ja sitä entisestään syventäneen elektroniikkateollisuuden rakennemuutoksen jälkeen maakunnassa on käynnissä poikkeuksellisen vahva valmistavan teknologiateollisuuden nousu, jonka kärkinä ovat Turun telakalta ja Uudenkaupungin autotehtaalta toistuvasti kuuluvat hyvät uutiset.

Lounaisessa Suomessa onkin alettu puhua positiivisesta rakennemuutoksesta: uusia työpaikkoja syntyy niin kiivaasti, että työvoiman saatavuus aiheuttaa kysymyksiä. Positiivisen rakennemuutoksen haasteisiin pyritään vastaamaan lisäämällä teknillisten alojen koulutusta, edistämällä työvoiman liikkuvuutta ja varmistamalla asuntojen saatavuus liikkuvan työvoiman tarpeisiin. Maakunnan kehityksen kannalta on tärkeää, että alueen tuotannon kasvutavoitteille pystytään rakentamaan suotuisa toimintaympäristö.

Positiivinen rakennemuutos on osoitus Varsinais-Suomen muutosjoustavuudesta. Varsinais-Suomi on toimialaprofiililtaan poikkeuksellisen monipuolinen ja teolliselta elinkeinorakenteeltaan kansallisesti monipuolisin. Tämä on näkynyt maakunnan kyvyssä nousta Salon matkapuhelinteollisuuden ja Kemiönsaaren terästeollisuuden äkillisistä negatiivisista rakennemuutoksista myönteisen kehityksen kierteeseen ja positiivisen rakennemuutoksen alueeksi.

Maakunnan vahvuuksiin kuuluvat monipuolisen elinkeinorakenteen lisäksi myös sijainti Itämeren alueen tärkeässä solmukohdassa Tukholman ja Pietarin välisellä Pohjoisella kasvuvyöhykkeellä sekä vahva koulutustarjonta. Varsinais-Suomen ulkomaankaupan satamat, hyvät maantie- ja rautatieyhteydet muualle Suomeen ja

sekä matkustaja- että rahtiliikennettä palveleva Turun kansainvälinen lentoasema luovat hyvät edellytykset alueen vientiyritysten toiminnalle. Maakunnan koulutustarjonta ja tutkimusosaaminen ovat myös kansallisesti kärkitasoa ja monet tutkimusalat toimivat maailman huipulla, mikä näkyy muun muassa lääketieteellisuuden menestyksessä. Selkein koulutukseen liittyvä haaste on teknillisen korkeakoulutuksen vähäisyys, mikä pitää ratkaista maakunnan kehityksen turvaamiseksi pitkällä aikavälillä.

Positiivinen rakennemuutos on alkanut näkyä myös tilastoissa. Varsinais-Suomen selvästi maan keskiarvon alapuolelle vajonnut työllisyysaste on lähtenyt nopeaan nousuun. Jos kehitystrendi jatkuu nykyisellään myös lähitulevaisuudessa, nousee Varsinais-Suomen työllisyysaste takaisin maan korkeimpien joukkoon reilusti ennen vuosikymmenen loppua. Työllisyysasteen kasvun rinnalla myös Varsinais-Suomen työttömyysaste on kääntynyt nopeaan laskuun, ja maakunnan työttömyysaste on muutaman vuoden tauon jälkeen palannut maan keskiarvoa matalammaksi.

Vaikka positiivisen rakennemuutoksen näkyvimmit myönteiset uutiset tulevat Turun seudulta ja Vakka-Suomesta, näkyy talouden elpymisen kaikkien seutukuntien kehityksessä. Työttömyys on kääntynyt selvään laskuun lähes kaikilla maakunnan alueilla, myös Salon seudulla, vaikka seutukunnan työttömyysaste on yhä maakunnan korkein. Vain Turunmaalla, jonka työttömyysaste on perinteisesti ollut maakunnan alhaisin, on työttömyyden lasku käynnistynyt muuta maakuntaa hitaammin. Loimaan seutu onkin kuromassa eroa Turunmaahan kiinni, ja Vakka Suomen työttömyysaste on painunut Varsinais-Suomen seutukunnista pienimmäksi, kun se vielä vuosituhannen alussa oli maakunnan korkein.

Varsinais-Suomen väestö on kasvanut tasaisesti jo pitkään. 2010-luvulla väestönkasvu on kuitenkin aavistuksen hidastunut johtuen ennen kaikkea sekä syntyvyyden vähenemisestä että kuolleisuuden lisääntymisestä, sillä muuttoliikkeessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Maakunnan asukasluku kasvaa kuitenkin yhä yli tuhannella asukkaalla vuodessa muuttovoiton ansioista, minkä seurauksena Varsinais-Suomen asui vuoden 2016 lopussa 476 000 asukasta, kun vielä vuosituhannen vaihteessa asukkaita oli 30 000 vähemmän. Varsinais-Suomen asukkaista ruotsinkielisiä on 5,7 %. Muita kuin kotimaisia kieliä puhuu yhteensä 6,4 % maakunnan väestöstä suurimpien yksittäisten kieliryhmien ollessa venäjä, viro, arabia ja kurdi.

Suurin muutos Varsinais-Suomen väestökehityksessä on tapahtunut väestönkasvun jakautumisessa maakunnan sisällä ja etenkin Turun kaupunkiseudulla. Varsinais-Suomen väestönkasvu on pitkään ollut suurelta osin Turun seudun varassa. Tämä on kuitenkin korostunut viime vuosina Salon seudun muututtua muuttotappioalueeksi, minkä jälkeen Turun seutua lukuun ottamatta koko muussa maakunnassa asukasluku on laskenut, joskin Uudessakaupungissa väestön väheneminen on hidastunut merkittävästi. Turun seudun sisäinen väestömuutoksen jakautuminen on puolestaan muuttunut täysin. Kun vielä 2000-luvun alussa Turun asukasluku laski ja seudun kehysalueiden kasvoi nopeasti, on 2010-luvulla trendi kääntynyt päinvastaiseksi, ja Varsinais-Suomen väestönkasvu on nykyään lähes yksinomaan Turun varassa.

VAIKUTTAVUUSTAVOITTEET JA MITTARIT

Maakuntastrategian vaikuttavuustavoitteet kumpuavat strategian läpileikkaavasta kumppanuusvisiosta sekä sen neljän arvokärjestä: vastuullisuus, yhteistyötaidot, saavutettavuus ja resurssiviisaus.

Varsinais-Suomen maakuntastrategian keskeinen vaikuttavuustavoite on yhteistyön ja kumppanuuden lisääminen maakunnan toimijoiden välillä. Tavoitetilassa maakunnan toimijoilla on yhteinen näkemys Varsinais-Suomen kehittämisen suunnasta ja he ovat sitoutuneita työskentelemään yhdessä yhteisin keinoin tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Vaikuttavuustavoitteiden toteutumista seurataan kumppanuusbarometrin avulla. Kumppanuusbarometri on vuosittain maakunnan keskeisille toimijoille tehtävä verkkokysely, jolla mitataan vastaajien näkemyksiä maakuntastrategian keskeisten tavoitteiden toteutumisesta sekä heidän sitoutumisestaan kumppanuusajatteluun. Kumppanuusbarometri toteutettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2014, ja sen toteutusta jatketaan myös uudella ohjelmakaudella pääpiirteissään saman sisältöisenä vertailtavuuden mahdollistamiseksi.

Kumppanuusbarometrillä seurataan maakuntastrategian yleisen tason vaikuttavuustavoitteiden toteutumista. Yleisiä tavoitteita konkretisoidaan maakuntaohjelman toimenpiteillä, jotka itsessään muodostavat maakuntastrategian lyhyen tähtäimen vaikuttavuustavoitteet ohjelmakaudelle 2018–2021. Toimenpiteistä nousevien vaikuttavuustavoitteiden seuranta edellyttää asiantuntemusta kyseessä olevista kehityskuluista, minkä vuoksi niiden toteutumista ei voida mitata yleisen tason kyselyillä. Tämän vuoksi toimenpiteiden toteutumisen seurantaan asiantuntijapaneelleilla, joissa valitut asiantuntijat arvioivat toimenpiteiden toteutumista joko työpajatyöskentelyllä tai verkkotyökalua, kuten Delfoi-paneelia hyödyntäen.

Näiden lisäksi aluekehityksen yleistä tilaa seurataan numeeristen mittarien avulla. Tilastopohjaiset numeeriset mittarit eivät kykene suoraan vastaamaan maakuntastrategian tavoitteiden toteutumiseen, sillä strategian toimenpiteiden vaikutusta esimerkiksi työllisyysasteen kehitykseen on mahdoton osoittaa, vaikka se perimmäisenä tavoitteena olisikin. Tämän vuoksi tilastomittareilla ei pyritä kuvaamaan suoraan maakuntastrategian vaikuttavuutta, vaan välillisesti maakunnan kehityksen suuntaa.

Aluekehityksen seurannan alustavat indikaattorit on listattu alla. Indikaattoreiksi on pyritty valitsemaan pääasiassa nopeita, alle vuoden viiveellä päivittyviä mittareita ohjelmakauden lyhyen aikajänteen vuoksi. Indikaattorilistaa päivitetään soveltuvin osin vastaamaan työ- ja elinkeinoministeriön tuottamia valtakunnallisia aluekehitystä kuvaavia mittareita, jotka valmistuvat syksyllä 2017.

Aluetalous ja kilpailukyky

- Yritysten liikevaihdon kehitys päätoimialoittain
 - Palkkasumman kehitys
 - Kuntien välinen muuttovetovoima (muuttovoitto/-tappio alueittain)
 - Resilienssi-indeksi
- Työmarkkinatilanne
- Työllisyysasteen kehitys

5. ÄLYKÄS ERIKOISTUMINEN

- Työttömyysasteen kehitys alueittain
- Väestökehitys ja hyvinvointi
- Väestömuutos alueittain
 - Luonnollinen väestönmuutos ja muuttoliike alueittain
 - Vieraskielisten osuus
 - Sairastavuusindeksi
- Sosiaalinen osallisuus
- Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET)
 - Toimeentulotukea saavien osuus
- Vähähiilinen talous ja kestävä kehitys
- Kasvihuonekaasupäästöt
 - Väestön osuus kannattavan joukko liikenteen alueilla (vähintään 20 as./ha)

Älykäs erikoistuminen (Smart specialisation) on Euroopan unionin lanseeraama poikkileikkaava toimintamalli, jonka edistäminen on keskeinen osa maakunnan elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä. Perusideana on se, että jokaisen alueen tulisi tunnistaa itse omat vahvat osaamisalueensa joihin kehittämisresurssit kohdennetaan. Tältä pohjalta tulisi alueiden luoda myös oma älykkään erikoistumisen strategiansa. Varsinais-Suomi määritteli aiemmin omiksi painopistealueiksi sinivihreä teollisuus, älykkäät ja kestävät elinympäristöt, älykäs oppiminen ja innovatiiviset oppimisympäristöt, älykäs bioenergia sekä räätälöidyt terveys- ja hyvinvointipalvelut. Maakuntaohjelman päivityksen yhteydessä myös nämä painopisteet päivitetään.

SININEN KASVU JA TEOLLISUUDEN MODERNISOINTI

Merelliset elinkeinot tarjoavat valtavaa potentiaalia talouskasvulle. Tätä varten on kehitetty sinisen kasvun käsite, jolla tarkoitetaan mereen liittyvien teollisuuden alojen välisen yhteistyön lisäämistä ja uusien innovaatioiden kehittämistä kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti. Varsinais-Suomessa on maailmanlaajuisestikin katsottuna erittäin vahva korkean teknologian meriteollisuuden keskittymä, jonka menestyksen vaikutukset ulottuvat koko maakuntaan. Alueen korkeakoulujen laadukas tutkimus ja koulutus ovat alalle elintärkeitä. Meriteollisuuden lisäksi myös muu valmistava teollisuus ja sen modernisointi vastaamaan nykypäivän tarpeita ovat olennaisia positiivisen rakennemuutoksen vauhdittamisessa. Teollisuudessa toimivien yritysten toimintaedellytyksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta ne pystyisivät vastaamaan entistä paremmin kansainväliseen kilpailuun aloilla, jotka kehittyvät teknologisesti jatkuvasti huimaa vauhtia. Tiede- ja yrityspuistot auttavat korkeakoulujen, yritysten ja julkisen sektorin välisen yhteistyön syventämisessä, uusien innovaatioiden levittämisessä sekä uusien menestystarinoiden luomisessa.

INNOVATIIVISET RUOKAKETJUT

Varsinais-Suomea ei aiheetta kutsuta Suomen ruoka-aitaksi: maakuntamme on johtavien ruoantuottajien ja -jalostajien joukossa erittäin monessa eri kategoriassa. Tälläkin alalla on kuitenkin mahdollisuuksia parantaa osaamistaan ja lisätä maaseudun elinvoimaisuutta. Maakunnassamme on elintarvikealan huippuosaamista, mutta sen valjastamisessa kaupalliseen käyttöön on vielä tehtävää. Esimerkiksi elintarvikeketjuista syntyy automaattisesti tällä hetkellä hukkaan meneviä sivuvirtoja, joita kiertotalouden periaatteen mukaisesti käyttöön valjastamalla tuotteiden arvo nousisi ja sekä jätemäärä että ympäristöjalanjälki pienenisivät. Maakuntamme valmiiksi vahva asema alkutuotannossa ja elintarviketeollisuudessa yhdistettynä korkeakoulujemme kemian ja elintarvikealan huippuammattilaisiin ja -tutkimukseen on tulevaisuudessa valtava mahdollisuus alueellemme.

LIFE SCIENCE & HEALTH TECHNOLOGIES

Varsinais-Suomi on jo pitkään ollut lääke- ja bioteknologian huippuosaamisen alueita: puolet suomalaisen lääketeollisuuden liikevaihdosta syntyy tällä hetkellä Turussa. Esimerkiksi Turku Science Parkin vetämässä BioTurku®-yhteisössä on mukana lähes

sata oman alansa huippuyritystä. Bio- ja lääketieteet ovat myös Turun yliopiston identifiointia tutkimuksen kärkiä. Tutkimusinstituuttien ja bioalan yritysten saumaton yhteistyö luo edellytykset sekä innovaatioille että niiden kaupallistamiselle. Biotieteiden alalla kotimaan markkinoiden pienen koon vuoksi ulkomaan markkinat ovat erityisen tärkeitä, minkä vuoksi yritysten kansainvälistymisvalmiuksien on oltava kunnossa.

6.1 KUMPPANUUSFOORUMI 2.0

Kumppanuusfoorumi on ajatus, malli, ideologia. Se on näkökulma maakunnalliseen yhteistyöhön, toimintamuotoihin ja yhteistyökenteisiin. Ihmisten luomat verkostot ja tieto ovat kumppanuusfoorumin perusta. Foorumi kokoaa yhteen avoimen tiedon sekä tekijät, joiden tavoite on saavuttaa yhdessä ja tietoa jakamalla enemmän. Kumppanuusfoorumi lisää kohtaamisia, joissa maakuntastrategian toteutumista edistetään ja toimijaverkostoja luodaan ja vahvistetaan. Lounaistieto toimii näyteikkunana uudelle alueille yhteistyölle ja on kanava tiedon esille tuomiseen, helpompaan välittämiseen ja hyödyntämiseen. Strategian toteuttaminen nojaa toimijaverkostoihin. Verkostotoimijat ovat keskeisessä roolissa laadittaessa strategiaa toteuttavien toiminnallisten kokonaisuuksien askelmerkkejä ja koottaessa yhteen keskeisiä kumppanuustoimijoita. Kumppanuusfoorumi on ajassa tapahtuviin muutoksiin reagoiva ja siksi alati muuttuva ja kehittyvä.

Maakuntastrategian päivitys ja siihen liittynyt sidosryhmätyö vahvisti että kumppanuusajattelulle on kysyntää ja kumppanuusstrategian peruslähtökohtaa, kumppanuudelle perustuvaa yhteistyötä halutaan vahvistaa. Yhdessä tekeminen ja verkostoituminen samanaikaisesti useilla eri tahoilla nähdään ehtona menestymiselle.

Näkyvät verkostot ovat suuri vetovoimatekijä niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin. Alueet, joiden toimijoiden hyvät yhteydet ja verkostot tunnustetaan, ovat vahvoilla. Ihmisten muodostamat verkostot ovat Kumppanuusfoorumin toinen peruspilari.

Avoin tieto ja tietojohdamisen työkalut ovat Kumppanuusfoorumin toinen peruspilari. Lounaistieto tarjoaa välineet alueellisen tiedon jakeluun sekä toimii analysoidun ja visualisoidun tiedon viestintäkanavana.

Kumppanuusfoorumilla paitsi tavoitellaan uusia, myös hyödynnetään ja kehitetään nykyisiä toimintatapoja. Kumppanuusfoorumi muotoutuu toimijoiden ehdoilla. Maakunnan liitto toimii vahvana törmäyttäjänä ja kumppanuusmahdollisuuksien esiintuojana kumppanuusfooriumia kehittämällä.

Kumppanuusfoorumin avulla voidaan myös seurata ja mitata syntyvien uusien yhteistyöverkostojen kehittymistä ja siten maakuntastrategian toteutumista. Seuranta toteutetaan kumppanuusbarometri-työkalulla.

Kumppanuus ja kumppanuuksien mahdollistaminen ovat maakuntastrategian mukaan avain menestykseen ja hyvinvointiin. Uusien kumppanuuksien ja yhteistyöverkostojen löytyminen edellyttää itsensä ja ideansa näkyväksi tekemistä. Kumppanuusfoorumi tarjoaa keinon tämän kokonaisuuden koordinoimiseen ja kohtaamisten mahdollistamiseen.

KUMPPANUUSFOORUMI ON ALATI MUUTTUVA JA KEHITTYVÄ SEN PERUSTA OVAT IHMISTEN MUODOSTAMAT VERKOSTOT JA AVOIN TIETO

Näkyvät verkostot ovat kansainvälinen ja kansallinen vetovoimatekijä. Näkyvät verkostot ovat suuri vetovoimatekijä niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin. Alueet, joiden toimijoiden liityvät yhteyde ja verkostot tunnustetaan, ovat vahvoja. Ihmisten muodostamat yhteistyöverkostot ovat Kumppanuusfoorumin toinen peruspilari.

Data on tulevaisuuden digitaalisoinnossa yhteiskunnassa keskeinen raaka-aine ja arvonnäytteen lähde.

Avoin tieto ja tietojohdamisen työkalut ovat Kumppanuusfoorumin toinen peruspilari. Lounaistieto tarjoaa välittömästi alueellisen tiedon jakelun sekä toimii analysointia ja visuaalisoidun tiedon väestämökanavana.

TOIMINNALLISET KOKONAISUUSUJAT MUODOSTAVAT KEHUKSEN YHTEISTYÖVERKOSTOJEN TOIMINNALLE, JOLLA KOORDINOIDUSTI TOTEUTTAAN TOIMENPITEITÄ

Toiminnalliset kokonaaisuudet

Yhteistyöverkosto ja -allstat

AVOIMEN TIEDON VERKOSTO

Avoimen tiedon verkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

HAASTAREENA

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

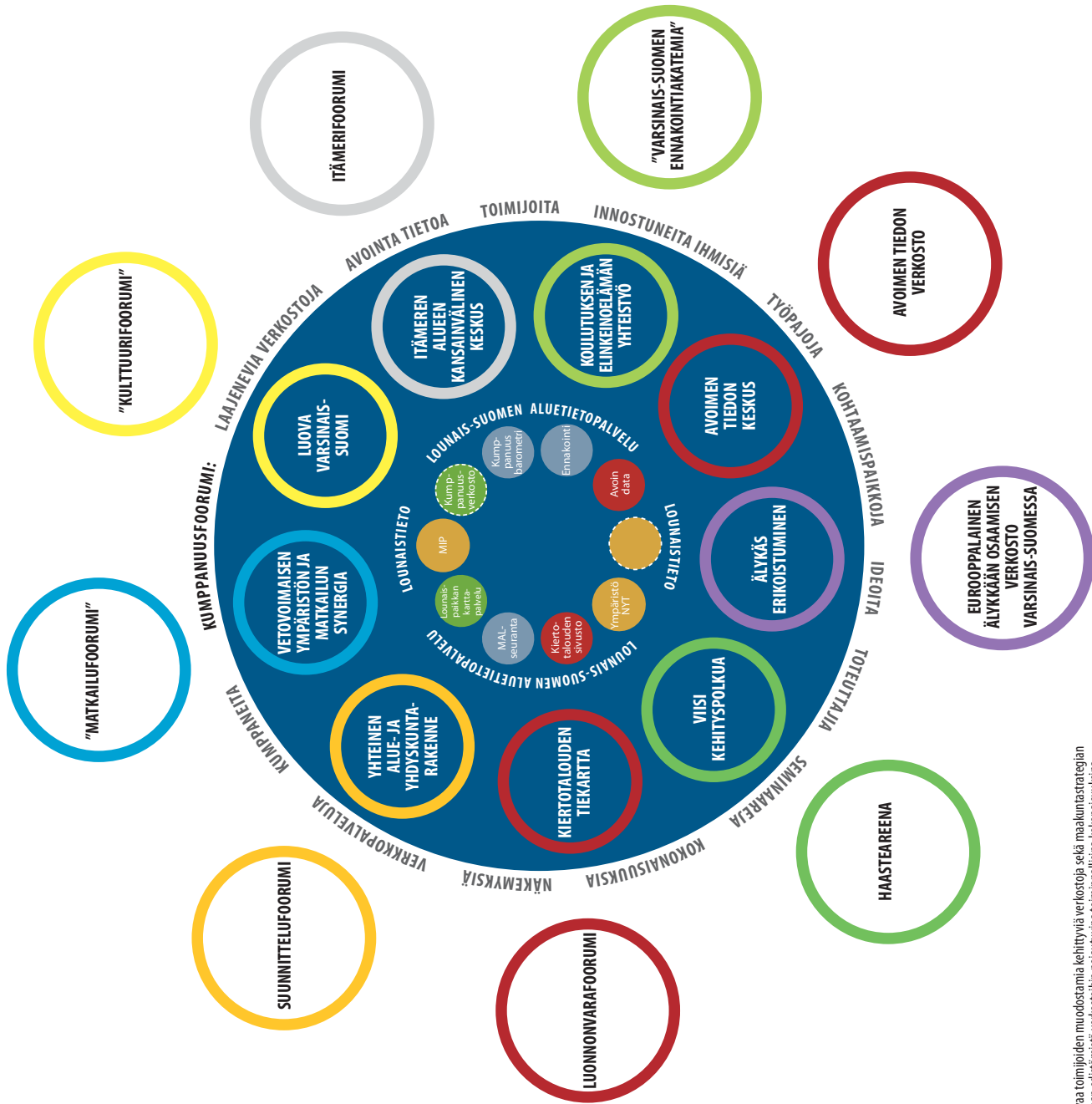
Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Yhteistyöverkoston kehittäminen

Yhteistyöverkoston kehittäminen on avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue. Avoimen tiedon verkoston keskeinen osa-alue on avoimen tiedon verkoston kehittäminen.

Malli kuvaa toimijoiden muodostamia kehittyviä verkostoja sekä maakunstrategian ja ohjelman edistämistä verkostoihin nojautuvina toiminnallisina kokonaisuuksina.

INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ RESURSSIVIIASAUS	LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI SAAVUTETTAVUUS	TUULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT VASTUULLISUUS	YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN YHTEISTYÖTÄIDOT
---	--	---	---

KUVA: Kumppanuusfoorum: Malli kuvaa toimijoiden muodostamia kehittyviä verkostoja ja ohjelman edistämistä verkostoihin nojautuvina toiminnallisina kokonaisuuksina

6.2 TOIMINNALLISET KOKONAISUUDET

Toiminnalliset kokonaisuudet muodostavat kehyksen yhteistyöverkostoille, jotka koordinoitusti toteuttavat toimenpiteitä. Toiminnalliset kokonaisuudet nostavat esiin maakunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin kannalta keskeisiä edistettäviä teemoja. Yhteistyöverkostojen rakentaminen ja keskeisten toimijoiden tunnistaminen edellyttää pitkäjänteistä työtä ja konkreettisten tiekarttojen laadintaa sekä koordinoitua.

Toiminnallisten kokonaisuuksien kautta on mahdollista havaita paremmin ratkaisua vaativia pullonkauloja, ongelmia ja haasteita sekä kehittää uusia toimintamalleja ja vuorovaikutustapoja. Maakunnassa on runsaasti aktiivisia ja innostuneita toimijoita, jotka omilla tahoillaan toteuttavat maakuntastrategiaa. Koordinointi on onnistunut, kun työ jatkaa elämäänsä itsenäisesti.

AVOIMEN TIEDON KESKUS

Data on tulevaisuuden digitalisoituneessa yhteiskunnassa keskeinen raaka-aine ja arvonalisäyksen lähde. Tämän edellytyksenä on, että dataa on yhtäältä laajasti ja avoimesti saatavilla ja toisaalta että dataliiketoiminnan ekosysteemi on kehittynyt ja kykenee hyödyntämään saatavilla olevaa dataa. Avoimen datan saatavuuden ja hyötykäytön edistämiseksi suunnitellaan Avoimen tiedon keskusta, joka rakentuisi nykyisen paikkatietokeskus Lounaispaikan tilalle. Keskus aloittaisi toimintansa vuoden 2018 alussa.

Avoimen tiedon keskuksen tehtävänä on kehittää dataliiketoiminnan ekosysteemiä Turun seudulla ja lounaisessa Suomessa. Lounaispaikan perintönä Avoimen tiedon keskuksella olisi vahva paikkatieto-osaaminen, mikä on merkittävä vahvuus muihin vastaviini toimijoihin verrattuna. Avoimen tiedon keskuksen visiona on olla laajasti verkottunut avoimen datan toimija, jolla on merkittävä rooli avatun datan nostajana arvoketjussa ylöspäin.

HAASTEAREENA – VIISI KEHITYSPOLKUA

Lounais-Suomen ympäristöohjelma toteuttaa maakunnan strategiaa kumppanuushengessä. Ympäristöohjelma on tehty rohkeiden ja kekseliäiden ympäristötekojen moottoriksi ja sitä toteutetaan viiden kehityspolun avulla. Lähivuosisien painopisteet ovat 1) Kestävät valinnat, 2) Luonto ja kulttuuriympäristö, 3) Lähivedet, 4) Ruokalautanen ja 5) Resurssiwijsaus.

Ympäristöohjelmaa toteutetaan Haasteareenalla, jossa opitaan toisiltamme, kehitetään toimintamalleja, jaetaan hyviä käytäntöjä ja haastetaan lisää toimijoita mukaan toteuttamaan ympäristötekoja.

Haasteareenalla edelläkävijät kertovat miten he ovat onnistuneet ja haastavat muita mukaan ympäristötekoihin. Haastajana voi olla yritys, kunta tai muu yhteisö. Vastaavasti kuka tahansa voi ottaa haasteen vastaan. Areenalla on esillä mallikkaita ympäristötekoja. Monet ovat ottaneet haasteen vastaan.

ÄLYKÄS ERIKOISTUMINEN

Kumppanuusfoorumien toiminta-ajatus pitää sisällään älykkään erikoistumisen periaatteen. Varsinais-Suomi haluaa tehdä tästä toiminnasta arkipäiväämme. Innovatiivisuus tai älykäs erikoistumien ei välttämättä ole huipputiedettä tai nanoteknologiaa – vaikka voi toki olla sitäkin. Innovatiivisuus voi olla esimerkiksi uusi tehokkaampi tapa käsitellä tuhua tai prosessoida ravinteet irti jokivesistä uusiokäyttöön. Se voi tuottaa laadukkaita hoivapalveluja edullisesti tai viedä koulutustamme Brasiliaan. Tai se voi olla jotain aivan muuta, jotain jota emme osaa vielä nähdä, vaikka ratkaisun osat olisivat jo olemassa ja vain luova innovatiivinen yhdistäminen puuttuu.

Varsinais-Suomi on ollut alusta alkaen mukana eurooppalaisessa älykkään erikoistumisen verkostossa ja määritellyt omat painopisteensä alueen vahvuuksien mukaan. Erityinen painopiste on ollut ns. sinisen kasvun (blue growth) edistäminen Itämeren alueella. Varsinais-Suomi on myös viime aikoina osannut oivallisella tavalla hyödyntää niitä tekijöitä, jotka luovat vaurautta ja kehitystä. Globaalien yritystoimijoiden (mm. Meyer Oy, Daimler AG, Bayer) rantautuminen maakuntaan yhdessä alueen vahvan osaamispotentiaalinsa kanssa on hyvä osoitus tästä. Varsinais-Suomen maakuntaohjelman päivittäisessä on tavoitteena painottaa kolmeen älykkääseen pääteemaan, joita ovat blue growth & industrial modernization, Innovatiiviset ruokaketjut ja Life science & health technologies. Kaikissa kolmessa on tavoitteena uusilla tavoilla ja tekniikoilla tuottaa hyvinvointia ja kasvua kestäväällä tavalla.

YHTEINEN ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENNE

Varsinais-Suomella on valtakunnallisessa aluerakenteessa merkittävä rooli. Erityispiirteiden sekä vahvuuksien näkyminen osana valtakunnallisen aluerakenteen kehittämistä on keskeinen osa maakunnan elinvoimaisuuden edistämistä. Varsinais-Suomen sijainti Itämeren porttina mahdollistaa kehittymisen merkittäväksi Itämeren toimijaksi ja vahvistaa koko eteläisen Suomen merkitystä Itämeren markkina-alueella. Tämä edellyttää kansainvälistä näkyvyyttä ja monipuolista fyysisen saavutettavuuden kehittämistä sekä kansainvälisten verkostojen vahvistamista.

Varsinais-Suomi kuuluu aluetaloudellisesti merkittävään Suomen kasvukolmioon ja kytkeytyy Suomen aluerakenteeseen erityisesti pääkaupunkiseudulle, Tampereelle ja Poriin suuntautuvien pääyhteyskäytävien kautta. Varsinais-Suomen asema tunnustettuna osana Pohjoista kasvuyöhykettä on vahvistunut valtion ja alueellisten toimijoiden välisellä kasvuyöhykesopimuksella (2016). Vyöhykkeen aluerakenteen pitkän tähtäimen kehittäminen tukeutuu käynnistyneen Tunnin junan -suunnittelun moniulotteisuuteen. Tämä käsittää Uudenkaupungin radan sähköistyksen toimenpiteet ja tavoitteet tiheimmän paikallisjunavuoroliikenteen saamiseksi Loimaan ja Tampereen suuntaan. Tavoitteena on tasapainoinen, koko maakunnan sisäistä saavutettavuutta parantava monikeskuksinen aluerakenne, jonka vahvuus on erityyppisten keskuksien tärkeä ja toisiaan täydentävä rooli. Tämän elinvoimaisuustekijän vahvistaminen edellyttää edelleen alueen sisäisen, keskusten välisen vuorovaikutuksen ja verkostorakenteen kehittämistä.

Yhteiseen, eheään yhdyskuntarakenteeseen voidaan liittää paljon laadullisia sisältöjä, joista yksi keskeisimpiä on arjen sujuvuuden varmistaminen ja palveluverkon saavutettavuuden turvaaminen ja parantaminen. Tämä on merkityksellistä erityisesti harvemman taajamaverkoston elinvoimaisuuden vahvistamisessa ja maaseudun palvelujen turvaamisessa. Kaupungistumiseen liittyvien kysymysten ratkaiseminen koko seudun kannalta kestäväällä tavalla tapahtuu pääasiallisesti Turun kaupunkiseudulla. Kaupunkiseudun ja valtion välisen MAL -sopimuksen toteuttamisella on tässä keskeinen rooli.

Positiivisen rakennemuutoksen käynnistämisen kasvun mahdollisuudet tulee tunnistaa erityisesti kestävästä yhdyskuntarakenteesta kehityksen mahdollistajana. Nyt on todellinen mahdollisuus kasvun kohdentamiseen joukkoliikenteeseen tukeutuville vyöhykkeille ja suunnitella johdonmukaista ja vaiheistettua yhdyskuntarakennetta kestäväällä tavalla. Kaikkien MALPE-näkökulmien (maankäyttö, asuminen, liikenne, palvelut ja elinkeinot) mukanaolo suunnittelun alusta lähtien on edellytys tavoiteltaessa eheän ja kestävästä alue- ja yhdyskuntarakenteesta kauden saavutettavaa yhteistä etua. Tässä onnistuminen edellyttää toimivia yhteistyöverkostoja ja tiedon kulun varmistamista toimijoiden ja verkostojen välillä.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kysymyksiä ratkotaan maakunnassa ja seuduilla aihe- ja teemakohtaisesti kootuissa työryhmissä. Tavoitteena on vahvistaa näiden toimijoiden ja työryhmien välistä yhteistyöverkostoa ja tiedon kulkua yhteisen Suunnittelufoorumin muodostamalla alustalla.

ITÄMEREN ALUEEN KANSAINVÄLINEN KESKUS

Varsinais-Suomi on aidosti kansainvälinen maakunta, joka haluaa profiloitua osaamisensa, saavutettavuutensa sekä positiivisen henkisen ilmapiirinsä kautta.

Johtava Itämeritoiminta on näkemystä ja vastuuta toimia aktiivisena yhteistyön käynnistäjänä ja vetäjänä. Se tarkoittaa, että oma toimintamme ja alueemme on näkyvänä esimerkkinä muille. Varsinais-Suomen pitää olla saavutettavissa myös kielellisesti ja verkkoyhteisöjen kautta.

Tavoitteenamme on yhdistää Itämeren alueen toimijat ja olla yhteistyön ja kumppanuuksien rakentajana niin tekijöiden kuin teemojen välillä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää toimenpiteitä kansainvälisten verkostojen tunnistamiseksi ja niiden näkyväksi tekemiseksi. Varsinais-Suomen tulee kehittää omaa saavutettavuuttaan monipuolisesti.

KOULUTUKSEN JA ELINKEINOELÄMÄN YHTEISTYÖ

Toiminnallisen kokonaisuuden lähtökohtana on yritysten ja koulutuksen tuottajien tiiviin strategisen kumppanuuden toteuttaminen, jolla pyritään kansainvälisesti ja kansallisesti kilpailukykyisen osaamisen tuottamiseen. Tämä tapahtuu jatkamalla ja edelleen kehittämällä prosessia, jossa koulutuksen tuottajat, yritykset ja muut keskeiset toimijatahot toimivat tiiviinä yhteenliittyminä ja luovat otolliset olosuhteet sekä opiskelun työelämälähtöisyydelle että yritysten kasvulle ja kehittämiselle. Tavoitteellisen kumppanuuden vetureina toimivat muun muassa julkisen sektorin ja keskeisten

yritysten johtotason verkostot sekä kunnallinen päätöksentekoverkosto.

Tästä hyviä esimerkkejä tarjoaa Turku Future Technologies TFT eli teknologiateollisuutta palveleva tutkimus-, kehitys- ja innovaatioverkosto. TFT tarjoaa räätälöityjä ratkaisuja teknologiayritysten tuotteiden, tuotannon, liiketoiminnan ja osaamisen kehittämiseen muodostamalla kohdeyritykselle sopivan kombinaation kahdeksan korkeakoulun sovitusta osaamiskärjistä. Toiminta ylittää maakuntarajat. Positiivisen rakennemuutoksen yhteydessä on käynnistetty muitakin vastaavia toimintoja ja hankkeita, jotka tähtäävät esimerkiksi maakunnan teknisen osaamiskapasiteetin vahvistamiseen.

Uutena tavoitteena todettakoon aloite maakunnallisen ennakointiatemian perustamiseksi. Maakunnallinen ennakointiatemia on toteutuessaan viranomaisten, oppilaitosten ja elinkeinoelämän sekä keskeisten työelämän järjestöjen vapaaehtoinen yhteenliittymä toiminnan painopisteen ollessa osaamis- ja koulutustarve-ennakoinnissa. Ennakointiatemian keskeinen tavoite on toteuttaa ja organisoida toimintaa, jossa uusinta ennakointi- ja tulevaisuustietoa kyetään systemaattisesti tuottamaan ja analysoimaan verkostoyhteistyönä maakunnallisten toimijoiden käyttöön tukemaan niiden suunnittelu- ja kehitystoimintaa yhdessä ja erikseen. Lähtökohtana on painottaa laajempien arvioitujen tulevaisuuden kehityskulkujen tarkastelua toimialarajat ylittäen. Visiot ja tulevaisuuskuvat sekä analyysit palvelevat sekä yleisempiä että kohdennettuja ennakointitarpeita.

KIERTOTALOUDEN TIEKARTTA

Luonnonvaraviisaassa Varsinais-Suomessa luonnonvaroina nähdään niin neitseelliset, luonnosta uusiutuvina saatavat, käytössä olevat kuin kierrätykseen tulevat raaka-aineet. Kiertotalouden näkökulmasta on keskeistä havaita ja tunnistaa alueelliset potentiaalit ja tarpeet niin materiaalien kuin palvelutarpeiden osalta. Hiilineutraali maakunta perustuu kestävään energiajärjestelmään huomioiden niin energiantuotannon kuin yksittäisten kansalaisten mahdollisuudet tavoitteen saavuttamiseksi.

Kiertotalouden ja hiilineutraaliuden tavoitteet on asetettu korkealle ja niiden tarve on laajasti tunnustettu välttämättömyydeksi maapallon kestokyvyn ja luonnonvarojen riittävyyden turvaamiseksi. Kansalliset ja kansainväliset sopimukset ohjaavat työtä. Varsinais-Suomen alueellisista tavoitteista keskeisimpiä ovat kiertotalouden tiekartta sekä ilmasto- ja energiastrategian linjaukset. Keskeistä on myös se, että maakunta voidaan nähdä sekä kiertotalouden että hiilineutraaliudessa edelläkävijänä, joka luo parempaa sosiaalista viihtyvyyttä, kestävämpää luonnon ympäristöä sekä mahdollistaa uusia avauksia kestäväälle taloudelle.

Kiertotalouden tiekartan tavoitteet ja tunnistetut toimenpiteet luovat pohjan alueellisten vahvuuksien edistämiseksi. Tavoitteiden toteuttamista on lähdetty toteuttamaan temaattisesti eri vastuullisten sidosryhmien toimesta. Energiatohokkaassa yhteiskunnassa energiaa ensisijaisesti säästetään niin rakenteellisina kuin teknisinä ratkaisuin. Rakenteellisia ratkaisuja ovat esimerkiksi energiatoiminnan tukeva maankäytön suunnittelu, joka huomioi muun muassa liikkumisen tarpeet ja muutospaineet eri poltto-

aineiden logistiikan ja keruun kehittämisessä kestävällä tavalla. Hiilineutraalin maakunnan tavoitteet etenevät vahvasti erityisesti alueellisesti aktiivisten kuntien, Hinku-kuntien ja Turun, toimesta. Uusiutuvan energian hajautetun tuotannon ja pientuotannon ratkaisut tuovat osaltaan energiantuotantoa lähelle kuluttaa.

Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa erityisesti alueellisella tasolla kattavan kokonaisnäkemysten saavuttamiseksi. Varsinais-Suomen alueella toimiva luonnonvarafoorumi toimii puolueettomana alustana teeman aiheiden käsittelyssä luoden eri sidosryhmille pohjan verkostoitumiselle. Yhteistyön ydin on alueellisella tiedon vaihdolla, jossa julkisen tahon toimien, alueellisten hankkeiden sekä yritysten kehityshankkeiden välillä käydään avointa ja kehittävää keskustelua. Tavoiteltu vähähiilinen kiertotalouden maakunta tarjoaa yksilöille uusia innovatiivisia tapoja toimia, korkeakouluille uutta tutkimustyötä, yrityksille uutta liiketoimintaa sekä viranomaisille ja kunnille uusia mahdollisuuksia toteuttaa kestävä yhteiskuntaa.

LUOVA VARSINAIS-SUOMI

Kulttuurilla on tärkeä merkitys ihmisten, ja siten koko maakunnan hyvinvoinnille. Kulttuuri ja taide ovat myös vahvasti luomassa maakunnan identiteettiä, sitä mikä tekee juuri Varsinais-Suomesta omanlaisensa. Maakunnassa on vahva pohja kulttuuritoiminnan ylläpitämiselle ja edistämiseksi. Luova toimiala on alueella tärkeä työllistäjä ja elinkeinoelämän vireyttäjä. Logomosta on kehittynyt merkittävä luovan talouden keskus, mutta sen ohella tarvitaan yhä uusia ja rohkeita yhteistyön ja vuorovaikutuksen avauksia. Samalla vanhoja tukitoimia, mm. luovien alojen yrityshautomoita ja -tukirakenteita tulee vahvistaa.

Kulttuuri kuuluu kaikille, sen saavutettavuus tulee huomioida. Kulttuurin tulee olla turvattu laadukkaina kunnan peruspalveluina, kuten monipuolinen kirjastoverkko, koulujen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö, taiteen perusopetuksen laajuus ja erilaiset tapahtumat ympäri maakuntaa. Monikulttuurisuutta tulee tukea ja vahvistaa. Kulttuuri ja taide tulee nähdä Varsinais-Suomen keihäänkärkinä. Maakunnan on oltava ammattitaiteilijoita kiinnostava ja arvostava paikka elää ja tehdä töitä. Yhteistyö eri sektorien ja toimijoiden välillä kaipaa voimistukseen ja kehittyäkseen pysyviä käytäntöjä ja koordinoitua.

Varsinais-Suomi on kulttuurihyvinvointikysymyksissä edelläkävijä ja teemojen ympärille on rakentunut yhteistyöverkostoja. Kulttuurifoorumin tavoitteena on pysyvä, maakunnallinen koordinaatio-rakenne, joka mahdollistaisi avoimen, tehokkaan tiedonvälityksen, sekä hyvien toimintamallien kehittämisen eri sektorien, hallinnontasojen ja toimijoiden kesken. Roolia tällaisen yhteistyömallin eteenpäin viemisessä voisi ottaa uuteen maakuntaan perustettava, nykyisistä verkostoista ja toimijoista koottava kulttuuriyhteistyön ryhmä, jonka toiminnasta vastaisi maakunnallinen kulttuurikoordinaattori. Myös kulttuuritoimikunnalla olisi luontevaa olla koordinoimisessa oma roolinsa. Kulttuurihyvinvoinnin osalta toimivaa yhteistyömallia voitaisiin jatkossa hyödyntää myös muiden kulttuurin liittyvien teemojen eteenpäin viemisessä yhteisvoimin.

VETOVOIMAISEN YMPÄRISTÖN JA MATKAILUN SYNERGIA

Varsinais-Suomi on kulttuuriympäristöltään erittäin rikas ja mielenkiintoinen maakunta. Arvokkaat maisema-alueet, niissä kiintopisteinä sijaitsevat vanhat kantatilat, edustavat kartanomiljööt ja saariston ainutlaatuiset saaristolaisyhdyskunnat tarjoavat matkailijalle monia kulttuurisia virkistytymismahdollisuuksia. Maakunnassa on suuri määrä matkailuyrittäjiä, jotka tarjoavat korkeatasoista palvelua, mukaan lukien myös ns. outdoor -matkailupalvelut. Varsinais-Suomesta on myös maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen saaristo, jonka nostaminen valtakunnalliselle tasolle matkailukohteena on koko maakunnan etu. Meillä on kuitenkin vielä paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia.

Varsinais-Suomessa on runsaasti toimijoita, jotka tuottavat tietoa lähiympäristöstämme niin kuntalaisten kuin matkailijoidenkin käyttöön. Säätiöt, museot, yhdistykset ja matkailualan yrittäjät kehittävät toimintaansa kukin tahoillaan ja tuottavat hienoja palveluja ja tietoa Lounais-Suomen alueella. Haasteena on, että niin pienet kuin isommatkin matkailu- ja kulttuurialantoimijat tekevät samankaltaista sisällöntuottamista omilla tahoillaan ja pienillä resursseilla. Tämän vuoksi tuotettu tieto on hajallaan eikä tule selkeästi esille.

Toiminnallisen kokonaisuuden avulla kerätään alueellisia toimijoita yhteen ja keskustellaan mahdollisuuksista tehdä yhteistyötä ja säästää resursseja. Tärkeintä on saada näkyvyyttä toimijoille ja auttaa heitä muodostamaan entistä kiinnostavampia matkailukokonaisuuksia yhdessä ja erikseen. Kokonaisuuden tärkeä tehtävä on myös kehittää kerätyn tiedon ja matkailun avulla ympäristömme lukutaitoa ja samalla ympäristömme arvostusta.

Varsinais-Suomen matkailuelinkeino on ottanut merkittäviä kehitysskaskelia vuoden 2013 jälkeen muun muassa sähköisen markkinoinnin, varausjärjestelmien ja liikenneyhteyksien kehittämisen sekä kohteiden tuotteistamisen ansiosta. Matkailu toimialana muodostaa merkittävän kasvualan, jonka keskeiset perustavoitteet liittyvät laadukkaiden sekä kansainväliset että kotimaan matkailun tarpeet täyttävien palvelujen kehittämiseen ja uudenaikaisten markkinointitekniikoiden hyödyntämiseen sekä yleisesti matkailuvolyymien kasvattamiseen.

Maakunta ei ole matkailuelinkeinon suhteen kuitenkaan täysin homogeeninen, vaan se jakautuu kehittämismielessä useaan eri vyöhykkeeseen. Voidaan puhua kaupunkikeskuksista, matkailukeskittymistä ja luonnonvyöhykkeistä. Näille kaikille tulee kohdentaa tarvelähtöisiä kehittämistoimia, joilla vaikutetaan saavutettavuuden, osaamisen, tuotekehityksen, markkinoinnin sekä investointien lisääntymiseen ja vahvistumiseen.

KUMPPANUUS

Visiota toteutetaan kumppanuudella, jossa yhdessä asetetaan tavoitteita maakunnan tulevaisuuden rakentamiseksi. Se tarkoittaa sitoutumista yhteiseen työhön ja yhteisiä keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Maakuntastrategia haluaa mukaan varsinaissuomalaiset asukkaat, yritykset, koulutuksen tuottajat, järjestöt - kaikki maakunnan toimijat.

TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT VASTUULLISUUS

Tänään tekemämme päätökset ovat tärkeitä. Rakennamme tulevaisuuttamme aktiivisesti ja huolehdimme kaikkien ihmisten henkistä ja fyysistä hyvinvoinnista luoden samalla perusteet turvallisuudelle ja yhdenvertaiselle yhteiskunnalle. Muutoksia ei ennakoita, vaan niihin vaikutetaan omalla toiminnalla. Varsinais-Suomessa tekeminen ja yrittäminen ovat arvostettuja ja sisäistettyjä toimintatapoja. Ympäristömme ainutlaatuisuutta pitää vaalia jokaisella päätöksellä ja ratkaisulla. Varsinais-Suomen menestys rakentuu uudistuvalla elinkeinoelämällä, työllä ja hyvinvoinnilla, jota luodaan vastuullisilla, kestäväillä valinnoilla.

YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN YHTEISTYÖTAIDOT

Entistä vankemmalla yhdessä tekemisellä ja kumppanuudella saavutetaan uudenlaista innostusta ja tekemisen kulttuuria maakuntaamme. Kumppanuus on toimintatapa, joka hyödyntää kaikkia osapuolia. Yhteistyökyky lisää osaamista. Korkeatasoinen lopputulos syntyy monialaisen osaamisen luovasta yhteensovittamisesta. Maakunnassa ei jumituta olemassa oleviin rakenteisiin, vaan vahvistetaan uuden luomisen perustaa.

LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI SAAVUTETTAVUUS

Henkinen ja fyysinen saavutettavuus on alueemme elinehto ja voimavara. Kasvunsaavutuksen Varsinais-Suomi on Pohjoisen kasvuvyöhykkeen keskeinen toimija. Näkyvät kansainväliset verkostot ovat vahva vetovoimatekijä. Varsinais-Suomessa on toimiva infrastruktuuri – kestävä yhdyskuntarakenne ja älykäs liikennejärjestelmä. Avoin, innostava ja keskusteleva Varsinais-Suomi on hyvä paikka asua ja toimia. Puhdas Itämeri ja vetovoimainen ympäristö sekä helposti lähestyttävä ja yhteistyökykyiseksi tunnistettu alue mahdollistavat toimimisen keskeisenä kumppanina ja yhteistyöalustana.

INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ RESURSSIVIISAUS

Varsinais-Suomi on toimintatavoiltaan, kokonaisvaltaisesti resurssiviisas ja hillinutraali maakunta, jossa avoin tieto on kaikkien käytössä. Maakunnassa hyödynnetään kestävästi luonnon- ja kulttuuriperintöä, aluerakennetta ja ihmisten sekä organisaatioidenkin voimavaroja yhdessä tulevaisuuteen tähdäten. Resursseja kohdennetaan toimenpiteisiin, joilla Varsinais-Suomesta tulee kiertotalouden ja resurssiviisaiden edelläkävijä ja mallitulos. Toiminta yhteisten voimavarojen hyväksi on tapa ajatella ja kykyä nähdä kaikille osapuolille toimitustaavaa tuleva suuri hyöty.

Varsinais-Suomessa panostetaan osallistamiseen edistämiseen, asukaslähtöiseen palvelukulttuuriin kehittämiseen, hyvään uudistuvaan johtamiseen sekä henkilöstön osaamisen parantamiseen. Lähiyhteisyyttä tehdään helppoa ja innostavaa. Asukaslähtöisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisuutta ja luovuuksia tuetaan ja edistetään.

Kumppanuus on ajattelutapa, jossa yhteinen päämäärä nähdään tärkeämpänä kuin yksittäinen hyöty. Jokaisella alueella on oma identiteettinsä ja merkityksellinen rooli kokonaisuuksissa, jossa merkitystä on vahvuuksien ja ominaispiirteiden kehittämiseksi, ei lopulta enää henkisiä ja maantieteellisiä rajoja.

KUMPPANUUSFOORUMI ON STRATEGIAN PÄÄTOIMENPIDE

Kumppanuusfoorumi on ajatus, malli, ideologia. Se on näkökulma maakunnalliseen yhteistyöhön, toimintamuotoihin ja yhteistyörakenteisiin. Ihmisten luomat verkostot ja tieto ovat kumppanuusfoorumin perusta. Foorumi kokoo yhteen avoimen tiedon sekä tekijät, joiden tavoite on saavuttaa yhdessä ja tietoa jakamalla enemmän. Kumppanuusfoorumi lisää kohtaamista, joissa maakuntastrategian toteutumista edistetään ja toimijaverkostoja luodaan ja vahvistetaan. Lounaistieto toimii näyteikkunana uudella alueellisella yhteistyöllä ja on kanava tiedon esille tuomiseen, helpompaan välittämiseen ja hyödyntämiseen. Strategian toteuttaminen nojaa toimijaverkostoihin. Verkostotoimijat ovat keskeisessä roolissa laadittaessa strategiaa toteutavien toiminnallisten koonnauksien askelemerkkejä ja koottaessa yhteen keskeisiä kumppanuustoimijoita. Kumppanuusfoorumi on strategiaa muoksin reagoiva ja siksi alati muuttuva ja kehittyvä.

TP Y1. Edistetään kumppanuutta ja rohkeita kokeiluja dynaamaisen yhteistyökulttuurin edistämiseksi maakunnassa.

TP Y2. Luodaan maakunnalliset järjestö- ja kulttuuriyhteistyömallit.

TP Y3. Varmistetaan osaaavan työvoiman saatavuus ja elinikäisen oppimisen edellytykset eri aloilla maakunnan kilpailukykyyn takaamiseksi.

TP Y4. Edistetään kasvuyrittäjyyttä, omistajainvalhdoksia ja innovaatiovalmiuksia sekä yrittäjyykskasvatusta.

TP Y5. Kehitetään toimijoiden välistä yhteistyötä maakunnan ulkopuolisen rahoituksen haussa.

TP Y6. Varmistetaan tiedon kulku kestävässä alue- ja yhdyskuntarakenteen suunnittelu- ja kehittämisyhteistyössä sekä lisätään innovatiivisuutta ja yhteisvastuullisuutta maankäytön suunnitteluun ja vuorovaikutukseen vetovoimaisen ympäristön rakentamiseksi.

TP Y7. Luodaan merialue-suunnittelusta vahva yhteistyöalustaa. Varmistetaan merialue-suunnittelusta vahva yhteistyöalustaa.

TP S1. Edesautetaan digitaalisten ja fyysisten, myös kielillisesti saavutettavien kohtauspaikkojen luomista, joissa toimijat voivat verkostoitua.

TP S2. Kehitetään Varsinais-Suomesta kansainvälisten yhteisöiden ja toiminnan keskus Itämeren alueella hyödyntäen Pohjoisen kasvuvyöhykkeen potentiaalia.

TP S3. Varmistetaan Tunnin juna -suunnittelun moniulotteisuus sekä rannikon, sisämaan sekä maakunnan sisäisten liikenneyhteyksien edistäminen.

TP S4. Toteutetaan kokonaisvaltaisen kaikkii koulutustasot kattava myyntiosamisen maakunnallinen malli.

TP S5. Jatketään koulutusosaamisen tuoteistamista ja yhteisen koulutusjärjestelmän kehittämistä hyödyntäen maakunnallisia ja valtakunnallisia yhteisliittymiä.

TP S6. Rakennetaan kestävä ja näkyvä vapaa-aikakonseptia, jossa elävä ja elinvoimainen saaristo, vetovoimaiset kansalaispuistot sekä maakunnan rikas kulttuuriympäristö tarjoavat elämyksiä ympäri vuoden.

TP P1. Tuetaan materiaali-, energia-, ravinne-, ja resurssitehokkaita sekä hillinutraaleja ratkaisuja Varsinais-Suomen kiertotalouden tiertakan mukaisesti.

TP P2. Vauhditetaan julkisen sektorin innovatiivisia hankintoja uusien liitetoimintojen kehittämiseksi ja varsinaissuomalaisen elinkeinoelämän edistämiseksi.

TP P3. Tehdään Varsinais-Suomesta dataliiketoiminnan edelläkävijä. Edistetään laajasti avoimen tiedon saatavuutta ja dataperustaisen liitetoimintaekosysteemin kehittymistä.

TP P4. Edistetään maakunnan korkeakoulujen syvempää yhteistyötä alueen ja sen elinkeinoelämän kilpailukykyä vahvistamiseksi.

TP P5. Tavoitellaan osana II asteen ammatillisen koulutuksen reformia maakunnallisen järjestäjaverkon selkeyttämistä.

TP P6. Edistetään rakennusten innovatiivista käyttöä ja hostetaan julkisten tilojen monikäyttöä.

TOIMINNALLISET KOKONAISUUDET MUODOSTAVAT KEHYKSEN YHTEISTYÖVERKOSTOJEN TOIMINNALLE, JOLLA KOORDINOIDUSTI TOTEUTETAAN TOIMENPITEITÄ

Näkyvät verkostot ovat kansainvälinen ja kansallinen vetovoimatekijä

6.3 MAAKUNTAOHJELMAN KÄRKITEEMOIHIN LIITTYVÄT TOIMENPITEET

6.3.1 VASTUULLISUUS – TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT

Toimenpiteet

- TP V1. Vahvistetaan kuluttajavalintojen voimaan perustuvia lähi-toimintamalleja ja edistetään Lounais-Suomen ympäristö-ohjelman viittä kehityspolkua.
- TP V2. Muodostetaan Lounais-Suomesta positiivisen rakenne-muutoksen pilottialue.
- TP V3. Luodaan aktiivisen vuoropuhelun malli maakunnallisen päätöksenteon ja eri koulutusasteiden opiskelijajärjestöjen välille sekä pilotoidaan maakunnallinen nuorisoparlamentti.
- TP V4. Jatketaan nuorten maakunnallisen työ -ja harjoittelumallin toteuttamista sekä kummiyritystoimintaa ja kohdistetaan toimenpiteitä eri koulutusasteilla oleviin nuoriin
- TP V5. Kehitetään opiskelijoiden työelämätaitoja sekä yrittäjyys- ja innovaatiovalmiuksia huomioimalla teollisen uudistumisen asettamat vaatimukset.
- TP V6. Tuetaan maahanmuuttajien etenemistä II asteelta korkeasteelle sekä osallistetaan maahanmuuttajat poliittiseen päätöksentekoon ja kehitetään kunnissa aktiivista elinvoimapolitiikkaa kotouttamisen edistämiseksi.
- TP V7. Kehitetään ympäristön monipuolista lukutaitoa laajentamalla ympäristökasvatuksen sisältöä ja vakiinnuttamalla toimijaverkoston toiminta.
- TP V8. Edistetään varsinaissuomalaisten hyöty- ja arki liikuntaa sekä kestäviä liikennevalintoja.

Selitykset

TP V1 Ympäristö ja siinä tapahtuvat muutokset ovat näkyviä ja vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin. Saaristomeren, maailmanlaajuisesti ainutlaatuisen saaristo- ja meriympäristön merkityksen ja sen mahdollisuuksien ymmärtäminen nykyistä paremmin on välttämätöntä. Luonnon- ja kulttuuriympäristöissä on vetovoimaa, jota lisätään pitämällä huolta niiden ainutlaatuisuudesta. Puhdas ympäristö, ilma, maaperä, pinta- ja pohjavesi ovat turvallisen ja viihtyisän asumisen ja elämisen perusta.

Lounais-Suomen ympäristöohjelman viisi kehityspolkua ja ohjelman haasteareena ovat toimintaa, jotka ohjaavat valintoja ja sitä kautta päätöksiä kestävämmän ja vetovoimaisemman ympäristön luomiseen.

Kuluttajavalintojen voimaan perustuvilla toimintamalleilla vaikutetaan suoraan ja tehokkaasti. Lähellä puhtaasti tuotettu ruoka, palvelu tai tuote on tae elinvoimaiselle maaseudulle ja saaristolle ja koko maakunnalle. Toimiva lähiruokakonsepti tarkoittaa lähellä

tuotetun lisäksi tiivistä yhteistyötä tuotanto- ja jakeluketjun toimijoiden kesken. Energia on teemana vaikeasti ennustettava, ja siihen liittyvät ratkaisut vaativat isoja investointeja. Toimialan globaalit tai EU-linjaukset eivät ole käsissämme, joten sekä joustavat että lähellä sijaitsevat energiaratkaisut tuovat strategista etumatkaa maakunnalle.

TP V2 Lounais-Suomessa on käynnissä poikkeuksellisen vahva valmistavan teknologiateollisuuden rakennemuutos. Alueen vahvaa teollista imua on ruokittava joustavalla ja reagoivalla päätöksenteolla. Maan hallituksen on vahvistettava alueen kykyä vastata voimakkaaseen työvoiman kysyntään muodostamalla Lounais-Suomesta positiivisen rakennemuutoksen pilottialue. Kokeilualueella voidaan pilotoida erilaisia nopeita ja joustavia tapoja vastata teolliseen rakennemuutokseen. Pilottialueella vahvistetaan koko Suomen työllisyyttä ja rakennetaan valtakunnallisesti monistettavia ratkaisuja.

Erilaisten pilottikokeilujen avulla edistetään työvoiman liikkumista ja etätyömahdollisuuksia sekä maakunnan sisällä että koko maan eri osien välillä yhteistyössä valtiohallan kanssa. Positiivinen rakennemuutos ja lounaisrannikon nousu kasvun veturiksi on nostanut esille maassamuuton jäykkyydet ja suoranaiset esteet. Lisäksi työn tekemiseen liittyvät muutokset sekä edellyttävät että antavat mahdollisuuden mm. etätyömallien kehittymiselle.

TP V3 Luodaan aktiivisen vuoropuhelun malli maakunnallisen päätöksenteon ja eri koulutusasteiden opiskelijajärjestöjen välille. Osana tätä prosessia pilotoidaan maakunnallinen nuorisoparlamentti, joka kokoaa laajasti yhteen nuorisojärjestöt, oppilaitokset ja päättäjät vuosittain hakemaan ratkaisuja ajankohtaisiin haasteisiin. Toiminnassa huomioidaan jo olemassa olevat ja kehittyvät toimintamallit kuten Turun korkeakoulujen Ryhmä 40 000 -verkosto mutta myös II asteen opiskelijoiden tarpeet. Lisäksi huomioidaan syrjäytymisvaarassa olevat.

TP V4 Jatketaan nuorten maakunnallisen työ -ja harjoittelumallin toteuttamista sekä kummiyritystoimintaa ja kohdistetaan toimenpiteitä eri koulutusasteilla oleviin nuoriin. Tavoitteena on koota keskeisten toimijoiden palvelut yhteen sujuviksi palvelukokonaisuuksiksi. Lisäksi kehitetään asiakastiedotusta nuorille palveluista ja harjoittelupaikoista ja kehitetään toimintaan liittyvää yritys yhteistyötä.

TP V5 Kehitetään opiskelijoiden työelämätaitoja sekä yrittäjyys- ja innovaatiovalmiuksia huomioimalla teollisuuden modernisaation vaatimukset (Industry 4.0) ja työn muutokset laajasti (mm. digitalisaatio ja robotisaatio) yhteistyössä niiden toimenpiteiden kanssa, jotka tähtäävät työn ja opiskelun tiiviimpään yhteyteen. Huomioidaan yrittäjyys- ja innovaatiovalmiuksien kehittyminen sekä arviointi myös opetussuunnitelmissa ja niiden toteutuksessa

TP V6 Tuetaan maahanmuuttajien etenemistä II asteelta korkeasteelle sekä osallistetaan maahanmuuttajat poliittiseen päätöksentekoon ja kehitetään kunnissa aktiivista elinvoimapolitiikkaa. Maahanmuuttajien osaamista ja potentiaalia ei edelleenkään täysimääräisesti hyödynnetä yhteiskunnassa. Tilanne maahanmuuton osalta on muuttunut merkittävästi ja sekä kotouttamisen että

osallistamisen tarpeet ovat kasvaneet selvästi. Kunnilta edellytetään laaja-alaista elinvoimapolitiikkaa myös maahanmuuttajien integraation onnistumiseksi

TPV7 Ympäristössämme tapahtuvien muutosten hallinta edellyttää tiedostavampaa ymmärrystä siitä, mistä asioista ja arvoista ympäristömme rakentuu. Tämä on mahdollista kun ympäristökasvatukseen lisätään luonnonympäristön taitojen rinnalle ympäristön lukutaito. Ympäristökasvatustyön kehittäminen edellyttää toimijaverkoston vakiinnuttamista. Tavoitteena on saada ympäristökasvatuksen ja edistämisen parissa toimivat tahot tiivistämään yhteistyötä ja täydentämään yhdessä ympäristökasvatuksen kokonaisuutta ja tarjontaa edelleen. Toimenpiteen toteuttaminen edellyttää yhdistysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden mukaan saamista. Julkishallinnolla on tehtävä ympäristökasvatuksen koordinoijana.

TPV8 Vastuu terveistä elämäntavoista on ihmisillä itsellään. Samanaikaisesti työyhteisön tulee huolehtia tärkeimmän resurssinsa hyvinvoinnista kannustamalla terveyttä edistäviin valintoihin arkiliikunnan lisäämiseksi. Vastuulliseen liikennekäyttäytymiseen ja valintoihin vaikutetaan siten, että myös fyysinen rakennettu ympäristö mahdollistaa kävelyn ja pyöräilyn työ- ja vapaa-ajan matkoilla.

6.3.2 YHTEISTYÖTAIDOT – YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN

Toimenpiteet

- TP Y1. Edistetään kumppanuutta ja rohkeita kokeiluja dynaamisen yhteistyökulttuurin edistämiseksi maakunnassa.
- TP Y2. Luodaan maakunnalliset järjestö- ja kulttuuriyhteistyömallit.
- TP Y3. Varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus ja elinikäisen oppimisen edellytykset eri aloilla maakunnan kilpailukyvyntakaamiseksi.
- TP Y4. Edistetään kasvuyrittäjyyttä, omistajanvaihdoksia ja innovaatiovalmiuksia sekä yrittäjyyskasvatusta.
- TP Y5. Kehitetään toimijoiden välistä yhteistyötä maakunnan ulkopuolisen rahoituksen haussa.
- TP Y6. Varmistetaan tiedon kulku kestävän alue- ja yhdyskuntarakenteen suunnittelu- ja kehittämis-yhteistyössä sekä lisätään innovatiivisuutta ja yhteisvastuullisuutta maankäytön suunnitteluun ja vuorovaikutukseen vetovoimaisen ympäristön rakentamiseksi.
- TP Y7. Luodaan merialuesuunnittelusta vahva yhteistyöalusta.

Selitykset

TPY1 Näkyvät verkostot ovat vetovoimatekijä. Vakiinnutetaan Kumppanuusfoorumitoiminta maakunnallisen yhteistyön toimintamallina. Tämä edellyttää keskeisistä toimijoista koostuvan verkoston ja sen maakunnan elinvoimaisuuden eteen tekemien asioiden näkyväksi tekemistä.

Kokeilut mahdollistavat uusien ja nopeiden avausten tekemisen

alueen kehittämisessä. Tavoitteita voidaan saavuttaa innovatiivisessa ilmapiirissä, jossa on mahdollista tehdä rohkeita kokeiluja ja toimia uusilla tavoilla sekä saa myös erehtyä ja epäonnistua menettämättä kasvojaan. Varmanpäälle pelaamalla ei välttämättä saavuteta todellisia uusia avauksia.

TPY2 SOTE- ja maakuntauudistuksen myötä kunnille tulee uudenlainen rooli ja maakunnista tulee kentälle uusi vahva toimija. Tämä rakenteellinen uudistus koskettaa koko järjestökenttää, mutta erityisesti sosiaali- ja terveysyhdistyksiä muutoksen suuruuden ja kattavuuden takia. Maakuntauudistus on merkittävä seikka järjestöille mm. rahoituksen ja toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta.

Tilanne on myös erilainen sote-sektorilla toimivien järjestöjen ja muiden järjestöjen osalta. Sote-puolen järjestöillä on voimakkaampi tarve palvelutarjonnan kokoamiseen ja hinnoitteluun sekä brändäämiseen kuin muilla järjestöillä. Järjestökentän moninaisuus ja laajuus ovat järjestöyhteistyön perushaasteita yhteistyömalleja rakennettaessa.

Perusyhteistyömallina voisivat toimia 1-2 kertaa vuodessa järjestettävät laajat järjestöfoorumit. Foorumit kokoaisivat sekä järjestöt laajasti mutta myös poliittisen kentän käsittelemään ajankohtaisia asioita. Koko järjestökenttää koskevan yhteisen strategiatyö on perusteltua toteuttaa foorumin puitteissa. Strategiatyössä tulee huomioida järjestökentän moninaisuus ja erilaiset palvelumallit. Edelleen on perusteltua harkita järjestötoimijoiden ja viranomaisen yhteistyön tukemiseksi eräänlaisen neuvottelukunnan tai jaoston perustamista esimerkiksi maakunnan yhteistyöryhmän yhteyteen. Foorumityö ja neuvottelukunta/jaostotyö olisi perusteltua jaotella palvelutuotannon (lähinnä sote) ja muun järjestötoiminnan perusteella.

Varsinaissuomalainen kulttuurin edelläkävijyys perustuu alueen erityispiirteisiin pohjautuvaan luovaan osaamiseen ja vahvaan kulttuuri-identiteettiin, uuteen innovatiiviseen ja avoimeen toimintakulttuuriin, sekä monialaiseen yhteistyöhön, jossa kansalaisyhteiskunnalla on entistä vahvempi rooli. Varmistetaan kulttuuripalveluiden alueellinen tasa-arvo, sekä fyysinen ja sosiaalinen saavutettavuus. Kulttuurin ammatillaiset ja harrastajat toimivat yhdessä, sekä läheisessä vuorovaikutuksessa elinkeinoelämän kanssa. Kulttuurin ja taiteen merkitys on ymmärretty päätöksenteossa. Kulttuuri on resursoitu keskeiseksi osaksi kuntien perus- ja hyvinvointipalveluita. Edistetään taiteilijoiden moniammatillista yhteistyötä. Luova talous ja osaaminen nähdään alueemme kilpailukyvyntäjä ja alana jolla luodaan kasvua ja työllisyyttä.

Kulttuurin hyvinvointia tuottavat vaikutukset on yksi keskeisimpiä teemoja, jonka edistämiseksi kunnilla, järjestöillä, vapailla taiteenharjoittajilla ja uusilla maakunnilla on kaikilla roolinsa. Varsinais-Suomi on kulttuurihyvinvointikysymyksissä edelläkävijä ja mm. oppilaitoksisstamme löytyy teemaan vahvaa osaamista. Näiden teemojen ympärille onkin jo syntynyt erilaisia yhteistyöverkostoja. Tavoitteena on pysyvä, maakunnallinen koordinaatorakenne, joka mahdollistaisi avoimen, tehokkaan tiedonvälityksen, sekä hyvien toimintamallien ja yhteistyökäytäntöjen kartoittamisen, kehittämisen edelleen ja levittämisen eri sektorien, hallinnontasojen ja toimijoiden kesken. Roolia tällaisen yhteistyömallin eteenpäin

viemisessä voisi ottaa uuteen maakuntaan perustettava, nykyisistä verkostoista ja toimijoista koottava kulttuuriyhteistyön ryhmä, jonka toiminnasta vastaisi maakunnallinen kulttuurikoordinaattori. Myös kulttuuri-toimikunnalla olisi luontevaa olla koordinoinnissa oma roolinsa. Jos ja kun tällainen yhteistyömalli saadaan hyvin toimimaan kulttuurihyvinvoinnin osalta, voidaan samaa mallia/ samaa yhteistyöryhmää hyödyntää myös muiden kulttuurin liittyvien teemojen eteenpäin viemisessä yhteisvoimin.

TP Y3 Varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus eri aloilla maakunnan kilpailukyvyyn takaamiseksi huomioiden sekä toimintaympäristön, teknologian että työn sisältöjen muutokset. Osaamisen ja koulutuksen ennakointi tuodaan kiinteäksi osaksi opetussuunnitelmatyötä, opetustyötä ja opiskelijaohjausta kaikilla koulutusasteilla ja varmistetaan tälle rahoitus. Toteutetaan erilaisia ennakoitiosaamiseen perustuvia pilottikokeiluja. Esimerkiksi työn muuttuminen, teollinen uudistuminen ja sen osana erityisesti digitalisaatio ja robotisaatio tulee huomioida opiskelumenetelmien valinnassa, opiskelijoiden ohjauksessa ja kaikissa koulutuksen kehittämistoimissa. Edistetään työn tarjonnan ja kysynnän kohtaantoa elinikäisen oppimisen avulla. Positiivisen rakennemuutoksen haasteeseen vastaamiseksi tehdään alueellista yhteistyötä mm. viestinnän keinoin valtiollisen tuen saamiseksi (koulutuspaikkojen lisäys, täydennyskoulutus, pilottikokeilut jne.)

TP Y4 Edistetään kasvuyrittäjyyttä, omistajanvaihdoksia sekä innovaatiovalmiuksiin kehittämiseen tähtäävää toimintaa. Yrittäjyyden edistämiseksi yhtenä toimintamuotona käytetään yrittäjyyskasvatusta. Varsinais-Suomen YES -verkosto on tehnyt konkreettista ja pitkäjänteistä työtä yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi. Yhtenä esimerkkinä on maakunnallinen yrittäjyyskasvatuksen työkirja opettajille, rehtoreille ja työelämän yhteiskumppaneille. Siihen pohjautuen valtakunnallinen YES -verkosto julkaisi koko maata varten suunnatun työkirjan syyskuussa 2016. Yrittäjyyskasvatuksen roolia tulee edelleen vahvistaa maakunnan oppilaitoksissa. Yrityksen omistajanvaihdoksella vahvistetaan elinkelpoisen yrityksen jatkuvuus yrittäjän luopuessa yritystoiminnasta eläköitymisen tai muun syyden vuoksi. Valtakunnallisen omistajanvaihdosbarometrin (2015) mukaan Varsinais-Suomessa omistajanvaihdosvaiheeseen tulee seuraavan kymmenen vuoden aikana 7350 yritystä, mikä on noin 28 prosenttia koko Varsinais-Suomen yrityskannasta.

Varsinais-Suomen nyt jo erittäin monipuolinen elinkeinorakenne antaa hyvät mahdollisuudet uusien innovaatioiden ja kokeilujen toteuttamiseen. Suuri potentiaali löytyy yritysten sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden kansainvälistymisestä. Alueen kilpailukyvyyn tehostamisen kannalta keskeistä on toimijoiden yhteistyö maakunnan sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti.

TP Y5 Yhtä suurempi osa hankerahoituksesta on haettava maakunnan ulkopuolisista lähteistä. Keskeisessä asemassa ovat suoraan EU:lta haettava rahoitus ja kansallinen esim. TEKES -rahoitus. Tärkeää on varmistaa aktiivinen tiedonhaku ja välitys avoimista olevista sekä ennen kaikkea tulevista rahoitushauista. Maakunnan toimijoiden välinen yhteistyö hakemusten valmistelussa edistää myönteisten rahoituspäätösten saamista.

TP Y6 Vetovoimaisen, toimivan ja kestäväällä tavalla eheän toi-

mintaympäristön saavuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä maankäyttöä ja liikennettä suunnittelevien, alueellisten toimijoiden ja kehittäjien kesken. Kaikkien osapuolten osallistumista sekä tiedon ja toiminnan avoimuutta – rajat rikkovaa suunnittelu- ja kehittämissyhteistyötä tarvitaan, jotta maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinoelämän (MALPE) muodostama kokonaisuus saadaan tasapainoiseksi. Tämä edellyttää, että kehittämisen, suunnittelun tai toteuttamisen kannalta keskeisistä asioista keskustellaan ja olennaista tietoa välitetään vuorovaikuttamisen eri tasoilla toimiville kohderyhmille oikea-aikaisesti. Toimenpide edellyttää maakunnallisen Suunnittelufoorumitoiminnan kehittämistä sekä kohdennettujen kumppanuuskokoonpanojen koordinoitua kokoontumista aihealueittain. Esimerkkinä on mm. Turun kaupunkiseudun jatkuvan rakennemallityön käynnistäminen ja työn aluerakenteellinen kytkeminen muihin seutukuntiin positiivinen rakennemuutos huomioiden.

TP Y7 Merialuesuunnittelulla edistetään kestävästä sinistä kasvua ja meren hyvän ekologisen tilan saavuttamista. Tämä vaatii eri toimintojen yhteensovittamista ja toimijoiden saamista mukaan yhteiseen suunnittelutyöhön alusta alkaen. Erityisesti huomioitavia teemoja ovat energia-alat, meriliikenne, kalastus ja vesiviljely, matkailu, virkistyskäyttö sekä ympäristön ja luonnon säilyttäminen, suojeleminen ja parantaminen. Merialuesuunnittelussa on myös kiinnitettävä huomiota merialueen ominaispiirteisiin sekä maa- ja meritoimintojen vuorovaikutukseen ja maanpuolustuksen tarpeisiin. Merialuesuunnittelu vie maakuntastrategiaa aiempaa voimakkaammin merialueelle talousvyöhykettä myöden ja tukee maakuntakaavutyötä. Suunnitelman aktiivinen ja menestyksellinen toteuttaminen edellyttää rajat ylittävän merialuesuunnitteluekosysteemin rakentamista.

6.3.3 SAAVUTETTAVUUS – LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI

Toimenpiteet

- TP S1. Edesautetaan digitaalisten ja fyysisten, myös kielellisesti saavutettavien kohtaamispaikkojen luomista, joissa toimijat voivat verkostoitua.
- TP S2. Kehitetään Varsinais-Suomesta kansainvälisten yhteyksien ja toiminnan keskus Itämeren alueella hyödyntäen Pohjoisen kasvuvyöhykkeen potentiaalia.
- TP S3. Varmistetaan Tunnin juna -suunnittelun moniulotteisuus sekä rannikon, sisämaan sekä maakunnan sisäisten liikenneyhteyksien edistäminen.
- TP S4. Toteutetaan kokonaisvaltainen kaikki koulutustasot käsittävä myyntiosaamisen maakunnallinen malli.
- TP S5. Jatketaan koulutusosaamisen tuotteistamista ja yhteisen koulutusviennin kehittämistä hyödyntäen maakunnallisia ja valtakunnallisia yhteenliittymiä.
- TP S6. Rakennetaan kestävä ja näkyvä vapaa-aikakonseptia, jossa elävä ja elinvoimainen saaristo, vetovoimaiset kansallispuistot sekä maakunnan rikas kulttuuriympäristö tarjoavat elämyksiä ympäri vuoden.

Selitykset

TP S1 Luodaan saavutettavuuden ilmapiiri maakunnalliset erityispiirteet ja vahvuudet huomioiden ja mahdollistetaan päättäjiä, yrittäjiä, opiskelijoiden, sidosryhmien edustajien ja muiden toimijoiden kohtaaminen ja verkostoituminen. Saavutettavat kohtauspaikat voivat olla digitaalisia tai fyysisiä. Kansainvälisesti vetovoimainen kohtaaminen edellyttää kielellistä saavutettavuutta sekä kansainvälisten verkostojen näkyvyyttä. Toteutetaan käytännössä sekä tapahtumia että pysyviä yhteistyö- ja kohtausalustoja.

TP S2 Pohjoinen kasvuyöhyke kokooa Etelä-Suomen 13 merkittävää kaupunkia ja kuusi maakuntaa yhteistyöverkostoksi. Pohjoisen kasvuyöhykkeen rakentaminen luo kasvumahdollisuuksia koko vyöhykkeen elinkeinoelämälle. Tavoitteena on Pohjoisen kasvuyöhykkeen toiminnallisen kokonaisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen siten, että kasvuyöhyke linkittää eri keskuksia laajemmaksi työmarkkina- ja talousalueeksi, joka tarjoaa yrityksille kansainvälisesti houkuttelevia investointikohteita. Pohjoinen kasvuyöhyke on alusta digitaalisten palvelukonseptien kokeiluille ja piloteille sekä kansainvälisesti houkutteleva elinkeinoelämän toimintaympäristö. Se tarjoaa kehitysalustan innovaatioille, Suomen edelleen kansainvälistymiselle ja uusiin, digitaalisiin sovelluksiin perustuvien ratkaisujen kokeiluille ja kaupallistamiselle. Varsinais-Suomen satamat ja Turun lentoasema muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rahtiliikenteen logistisen keskuksen.

TP S3 Liikenneyhteyksien kehittämisen tavoite on maakunnan sisäisten ja maakunnan rajat ylittävien työmarkkinavyöhykkeiden toimivuuden parantaminen, asukkaiden arjen sujuvuuden varmistaminen kestäväillä liikkumismuodoilla sekä elinkeinoelämän tarpeisiin vastaaminen. TEN-T -verkkoa vahvistavan Tunnin Juna -konseptiin tulee sisällyttää pääkaupunkiseudun yhteyden nopeuttamisen lisäksi moniulotteinen ajatus maakunnan aluerakenteen ja työmarkkina-alueen kehittämisestä, mukaan lukien Uudenkaupungin radan sähköistys ja pitkällä tähtäimellä yhteyden täydentäminen Loimaan ja Tampereen suunnan paikallisjunaliikennöinnin palauttamisen avulla. Sisämaan yhteyksien kehittäminen vahvistaa Turusta Loimaan kautta Tampereelle ja Hämeenlinnaan ulottuvaa työmarkkinavyöhykettä sekä parantaa valtatie 9 liikenneturvallisuustilannetta. Länsirannikon liikenneyhteyksien kehittäminen parantaa valtatie 8 liikenneturvallisuutta ja toimivuutta vastauksena Turun, Uudenkaupungin, Rauman ja Porin seutujen metalli- ja meriklusteriin tukeutuvan teknologiateollisuuden ja satamien työvoima- ja kuljetustarpeisiin.

TP S4 Toteutetaan kokonaisvaltainen myyntiosaamisen kehittämiseen tähtäävä maakunnallinen malli ja kehitetään teemaan liittyvää viestintää. Myyntiosaamisen kehittäminen nähdään maakunnassa edelleen merkittävänä osaamisen pullonkaulana huolimatta tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. Tavoitteena on saada teemasta kattava maakunnallinen osaamisen kehittämismissio erityisesti koskien vientialoja.

TP S5 Koulutusviennissä tavoitellaan nykyistä isompia viennin volyymeja toimijoiden yhteistyönä (verkko-opetus, opettajat yms). Koulutusosaamista tuoteistetaan ja kehitetään hyödyntäen maakunnallisia ja valtakunnallisia yhteenliittyviä panostaan samalla koulutusviennin laatuun ja palvelulähtöisyyteen. Toiminnassa huomioidaan myös

eeittisen liiketoiminnan periaatteet. (Turun yliopiston koulutusvienti toteutetaan pääosin Finland University Oy:n kautta missä mukana ovat myös Tampereen ja Itä-Suomen yliopisto. Turun ammattikorkeakoulun koulutusvienti on suuntautunut mm. Lähi-itään ja Singaporeen sekä myös joiltain osin Kiinaan. EU-projektien kautta myyntiä on ollut myös Euroopan ja Etelä-Amerikan alueilla.) Varsinais-Suomessa FinnWay learning - yhteistyökonsortio kokoaa yhteen maakunnalliset toimijat.

TP S6 Varsinais-Suomi on monipuolinen kohde matkailijalle. Matkailun ja vapaa-ajantoimintojen (retkeily) merkitys tulee kasvamaan, ja varsinaissuomalaisten toimijoiden tulee olla mukana kehittämässä uusia toimintatapoja. Strategisena linjauksena tulee olla matkailuelinkeinojen ja -tuotteiden kehittäminen iskukuntoon ja niiden hyvä markkinointi. Saaristo ja merellisyys, rikas luonnon- ja kulttuuriympäristö sekä arvokkaat kulttuurimaisemat tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet tähän. Yhteydet Turkuun sekä kaupungin ja lähiseudun lukuisat tapahtumat ja nähtävyydet toimivat porttina maakuntaan. Matkailu toimialana muodostaa merkittävän kasvualan, jonka keskeiset perustavoitteet liittyvät laadukkaiden sekä kansainväliset että kotimaan matkailun tarpeet täyttävien palvelujen kehittämiseen ja uudenaikaisten markkinointitekniikoiden hyödyntämiseen sekä yleisesti matkailuvolyymien kasvattamiseen.

Matkailupalveluja tarjoavien verkkosivustojen asiakaslähtöinen lähestymistapa sekä sähköiset, esimerkiksi varausten yhteydessä käytettävät järjestelmät ovat tärkeitä saavutettavuuden parantamisessa. Varsinais-Suomen saavutettavuus matkailunäköalasta on vahvistunut erityisesti opasteiden, palvelusivustojen, varausjärjestelmien, sosiaalisen median kanavien, uusien yhteysreitien sekä kuljetusketjujen myötä. Riittävä kehittämisrahoitus ja toimiva matkailun vaikuttavuuden seuranta luovat edellytyksiä alan kehittämiseksi. Moderni ja laadukas majoituskapasiteetti sekä toimivat yhteydet ovat välttämättömiä perusedellytyksiä matkailijan viihtyvyydelle.

Markkinointia toteutetaan yhteistyössä Suomen Saaristo -yhteismarkkinoinnin sekä kansallisten (Visit Finland) ja kansainvälisten verkostojen kanssa. Markkinointi kohdennetaan valituille kohdealueille ja -ryhmille. Tavoitteena on, että Varsinais-Suomesta löytyy laadukkaita ja mielenkiintoisia palveluita, jotka ovat sekä helposti myytävissä että ostettavissa. Tuotekehityksessä painotetaan erityisesti tuotteiden saavutettavuutta, kestävyttä sekä laadukkuutta.

Toteutus tapahtuu nimettyjen koordinaatiovastuutahojen vetämien verkostojen avulla.

6.3.4 RESURSSIVIISAUS – INNOVOIVAA EDEL-LÄKÄVIJYYTTÄ

Toimenpiteet

- TP R1. Tuetaan materiaali-, energia-, ravinne-, ja resurssitehokkaita sekä hiilineutraaleja ratkaisuja Varsinais-Suomen kiertotalouden tiekartan mukaisesti.
- TP R2. Vauhditetaan julkisen sektorin innovatiivisia hankintoja uusien liiketoimintojen kehittämiseksi ja varsinaissuomalaisen elinkeinoelämän edistämiseksi.

- TP R3 Tehdään Varsinais-Suomesta dataliiketoiminnan edelläkävijä. Edistetään laajasti avoimen tiedon saatavuutta ja dataperustaisen liiketoimintaekosysteemin kehittämistä.
- TP R4. Edistetään korkeakoulujen syvempää yhteistyötä alueen ja sen elinkeinoelämän kilpailukyyn vahvistamiseksi.
- TP R5. Tavoitellaan osana II asteen ammatillisen koulutuksen reformia maakunnallisen järjestäjäverkon selkeyttämistä.
- TP R6. Edistetään rakennusten innovatiivista käyttöä ja tehostetaan julkisten tilojen monikäyttöä.

Selitykset

TP R1 Varsinais-Suomen tahtotilan, toimintakulttuurin ja päätösten tulee tukea materiaali- ja resurssitehokkaita ratkaisuja ja luoda edellytyksiä näiden elinkeinojen vahvistumiseen. Maakunnan profiilia vahvana ympäristöteknologiaosaajana tulee edelleen vahvistaa parantamalla toimijoiden liiketaloudellisia kehitysmahdollisuuksia ja luomalla tehokkaita toimintaympäristöjä. Osaamispääoma kasvattaa myös alueen houkuttelevuutta kansainvälisiä investointipäätöksiä tehtäessä.

Neitseellisten luonnonvarojen niukkeneminen (hinta/kilpailukyky) haastaa meidät innovoimaan kiertotaloutta, kierrätystä, materiaali-tehokkuutta ja resurssien viisasta käyttöä. Kuntasektorin toimintaa tulee tukea kestävämmäksi ja hiilineutraaliksi. Kuntien tulee olla toiminnan katalysaattori omilla päätöksillään ja hankinnoillaan.

Biosektorin luonnonvarat, metsät, pellot, vedet ja vesiviljely ja myös niihin syntyvät uudet toimialat, ovat Varsinais-Suomelle erittäin tärkeitä. Meillä on Suomen monipuolisin mahdollisuus kehittää niin ruoka-, energia- ja materiaaliratkaisuja ja tuotteita, joilla luomme hyvinvointia alueellemme, mutta myös arvoa jalostusketjuun, elinkeinoelämään ja vientiin. Bioalojen mahdollisuus tulee vahvasta korkeakoulujen ja innovaatioiden taustasta ja sen osaamisen tuotteistamisesta.

Varsinais-Suomeen on valmistunut kiertotalouden tiekartta, joka konkretisoi tarvittavia toimenpiteitä ja askeleita matkalla materiaali- ja resurssiviisaaseen maakuntaan. Varsinais-Suomen materiaali- ja resurssivirtojen potentiaali kiertotalouden näkökulmasta on valmistunut selvitys joka osoittaa, että Varsinais-Suomen keskeisimmät kiertotalouden potentiaalit löytyvät maatalouden sivuvirroista, joista voidaan tuottaa energiaa ja kierrätysravinteita.

TP R2 Uudistuneen hankintalain keskeisenä tavoitteena on edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä. Maan hallituksen tavoitteena on viiden prosentin innovatiivisten hankintojen osuus julkisista hankinnoista. Miettimällä uudella tavalla julkisia hankintoja voidaan tarjota laadukkaampia palveluja sekä luoda uutta liiketoimintaa. Tarvitaan erityisesti kuntien, palvelujen käyttäjien sekä palvelutuottajien yhteistyötä ja oivalluksia sekä hankintaosaamisen lisäämistä.

TP R3 Data on tulevaisuuden digitalisoituneessa yhteiskunnassa keskeinen raaka-aine ja arvonalisäyksen lähde. Tämä edellyttää, että dataa on yhtäältä laajasti ja avoimesti saatavilla ja toisaalta että dataliiketoiminnan ekosysteemi on kehittynyt ja kykenee hyödyntä-

mään saatavilla olevaa dataa. Julkisesti tuotetun datan avaaminen on lähtenyt Suomessa hiljalleen käyntiin, joskin pääasiassa suurimpien kaupunkien toimesta. Datan avaamisen rutinoiminen laajasti osaksi kaikkien (julkisten) toimijoiden perustoimintaa mahdollistaa datan kattavan saatavuuden ja laajentaa datan hyödyntämispotentiaalia merkittävästi, mikä parantaa dataperustaisen liiketoiminnan edellytyksiä.

TP R4 Vahvistetaan elinkeinoelämän ja korkeakoulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan yhteyttä mm. positiivisen rakennemuutoksen ja globalisaation haasteisiin vastaamiseksi. Tämä tapahtuu luomalla ja edelleen kehittämällä korkeakoulujen yhteistyöalustoja sekä toteuttamalla pitkälle menevää koulutusyhteistyötä sekä maakunnan sisällä, että muiden korkeakoulujen kanssa.

TP R5 II asteen ammatillisen koulutuksen uudistuksen keskeinen lähtökohta on osaamisperusteisuuden vahvistaminen mm. tutkintojärjestelmän ja osaamisen arvioinnin muutoksilla. Ammatillisen koulutuksen palvelukyvyyn ja saatavuuden varmistamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt myös ammatillisen koulutuksen järjestäjäjärakenteen kehittämisohjelman. Järjestäjäverkkoja koskevien maakunnallisten ratkaisujen tulee varmistaa alueellisesti elinvoimainen ja kilpailukyinen koulutuksen tarjonta ja laatu.

TP R6 Käyttötarkoitukseltaan muuttuvat rakennukset ovat resurssi. Tilojen innovatiivinen ja joustava uusiokäyttö, monen käyttömuodon konseptit tuovat uusia mahdollisuuksia, lisäävät palvelujen saavutettavuutta ja luovat yhteistyöalustoja. Kulttuurivaikutteisen ympäristön ja rakennuskokonaisuuksien muutostilanteet edellyttävät toimijoilta tietoa, taitoa ja tahtoa toimia vastuullisesti. Julkisten tilojen monikäytön tehostaminen edellyttää tilojen saavutettavuutta.

Maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisen keskeinen seuranta-aväline on kumppanuusbarometri. Kumppanuusbarometri on maakunnan keskeisten toimijoiden keskuudessa vuosittain tehtävä verkkokysely, joka toteutetaan osana aluetietopalvelua. Kumppanuusbarometriin kysymykset laaditaan maakuntastrategian arvokärkien ja tavoitteiden pohjalta, ja sen avulla pystytään tarkastelemaan tilastopohjaisia seurantaindikaattoreita täsmällisemmin maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutumista.

Kumppanuusbarometrissa maakuntastrategian toteutumista tarkastellaan sekä numeerisilla että avoimilla tekstikysymyksillä. Jokaisessa barometrikyselyssä samankaltaisina toistettavien numeeristen kysymysten avulla pystytään seuraamaan maakuntaohjelman toteutumista ja maakunnan kehitystä ohjelmakauden aikana. Numeeriset kysymykset toteutetaan esimerkiksi väittäminä, joissa vastaaja arvioi kuinka samaa tai eri mieltä hän on kunkin väittämän kanssa. Väittämät järjestetään temaattisiksi kokonaisuuksiksi siten, että maakuntastrategian visiota ja kutakin toimenpidekokonaisuutta tarkastellaan erikseen.

Kumppanuusbarometrin vastaajien on mahdollista arvioida maakuntaohjelman toteutumista paitsi numeerisesti, myös avoimien kysymysten avulla. Avoimissa kysymyksissä vastaajat voivat halutessaan esittää huomautuksia tai perustella tekemiään arvioita. Kumppanuusbarometriin sisällytettävien avoimien kysymysten avulla päästään myös tarkemmin käsiksi siihen, kuinka hyvin maakunnan eri toimijat ovat sisäistäneet maakuntastrategian tavoitteet ja kumppanuusajattelun periaatteet. Avoimet kysymykset voivat vaihdella kyselykierrosten välillä.

Kumppanuusbarometrin lisäksi maakuntastrategian tavoitteiden toteutumista seurataan ennalta määrättyjen seurantaindikaattorien avulla.

Maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutumista edistetään sekä EU- että kansallisella hankerahoituksella, kuten myös toimijoiden (esim. kuntien) omilla panostuksilla. Hyödynnettäviä EU –ohjelmia ovat mm. Interregit, Kestävää kasvua ja työtä rakennerahasto-ohjelma, Maaseutuohjelma sekä Meri- ja kalatalousohjelma. Keskitetysti EU:sta haettava rahoitus (esim. Horizon 2020, Erasmus+, Cosme) tarjoaa mahdollisuuden kansainvälisten verkostojen luomiseen sekä maakunnan ulkopuolisen rahoituksen hankkimiseen.

Kansallisessa rahoituksessa volyymiltaan merkittävä on TEKES –rahoitus. Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) –rahoitus mahdollistaa pienimuotoiset kokeilut sekä tarjoaa kohtuullisen panostuksen Turun kaupunkiseudun kasvusopimuksen toteuttamiseen. Maakunnan omassa päätösvallassa olevan hankerahoituksen suuntaamisen linjaukset määritellään vuosittain maakunnan yhteistyöryhmän hyväksymässä maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman rahoitussuunnitelmassa.

9. YMPÄRISTÖSELOSTUS

Varsinais-Suomen maakuntaohjelman päivitys tehdään kevennetyllä menetelmällä ja vaikutusten arviointi suhteutetaan päivityksen vaatimalle tasolle. Voimassa olevan maakuntaohjelmaan tehty vaikutusten arviointi (SOVA) tarkistetaan muuttuvien toimenpiteiden osalta, ja uudistuneen toimenpiteen vaikutus arvioidaan päivitystyössä samalla tavalla ja tasolla kuin nykyisessä maakuntaohjelmassa.

Varsinais-Suomen maakuntastrategiaan kuuluvassa maakuntaohjelma 2014–2017 -osassa ei tehty erillistä vaihtoehtotarkastelua, koska se perustuu koko strategiatyössä ja maakuntasuunnitelmassa tehtyihin arvovalintoihin. Vastaavasti nyt käsillä olevassa päivitystyössä ei tehdä vaihtoehtotarkastelua, koska päivitys perustuu maakuntastrategian alkuperäisiin arvovalintoihin.

Tämä ympäristöselostus laaditaan maakuntaohjelman päivitykseen, ja sen arviointi toteutetaan kommentointikierroksen jälkeen, kun ohjelman päivityksen kommentit on saatu sidosryhmiltä ja yhteistyötahoilta ja kaikki arvioitavat toimenpiteet ovat selvillä.

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9